

DOCTRINA AC EX-
PERIENTIA EGREGIO VIRO
Iacobo Othoni, nobilissimi Nassaeen-
sis Comitatus Secretario,

M. ERASMVS SARCERIVS
Annemontanus
S. D.

E MIRERIS, CĀN
didissime Secretarie, quid
mibi in mentem uenerit,
quòd ego postremus omnī
um Dialecticam edo. Sanè
si integrum est, apud cor
ruptissimum hoc nostrum
seculum, fateri ueritatem,
rem sic paucis accipe: Coactus sum in hæc usq; tem
pora, idq; fortuna sic currēte, publicis scholis pre
esse, quam prouin. iam si non cum magno meo fru
ctu, tamen assidua sedulitate semper studiū admini
strare diligenter. Et quia D. PHILIPPVS, ueneran
dus ipsius usus, tam dialectices, quam Rhetorices,
pater, non uno in loco preceptores iuentutis mo
net, ut superstitionem quandam in tradendis libera
tioribus illis artibus, curam adhibeant, multisq; ex
emplis reddant eas suauiores. Volui itaq; tanti ho
minis admonitionibus ac quiescere, et rigida aliâs

dialectices præcepta exemplorum multitudine ma-
tiora efficere. Non quod alij idem longè doctius ac
melius non præstiterint, sed quia crediderim hanc
artem non posse satis illustrari exemplis. Et uti-
nam plures in instituendi officio occupati, idem
studerent, quod adolescentes obruti exemplis, coge-
rentur tandem fateri, Dialecticam non esse ita
spinosam, sicut quidam monstrosè de tanta arte-
magnantur. Ea igitur exempla, quæ subinde inter
docendum meis pueris proponere soleo, in libellū
conieci: Primum, ut iuuem uti inseruirem, ne excri-
bendo ac discendo simul nimium grauaretur. Dein
de, ut me leuarem à dictandi onere. Placuit autem
tibi, humanissime Secretarie, hunc libellum dicare:
Primum, ne omnino sine patrono in publicum pro-
diret: Deinde, ut haberes aliquando præscriptum
Dialectices formulare, quo filiolum tuum Ioan-
nem, ubi adoleuerit, ad huius artis amorem
excitares. Vale. Sigenæ Tengrorum 5.

Nouembris. Anno 1536.

D6

De laudibus Dialectices.

PLATO.

Dialectica, oculos humanos in barbarum cœnum infossoſ, lensum attollit & abſtergit, vt in iudicando acutius videant.

Cicero II. de Legibus.

Vna dialectica continet omnem perspicendi ac iudicandi, quid sit in vnaquaq; re, scientiam.

Plato.

Rerum umbras & simulacra tantum vivent, non res ipsas, qui ignorant Dialecticam.

Dialectica est instrumentum tractandi artes & reliquas res omnes. Hinc Aristoteles videtur Dialecticis libris organi nomen fecisse. Definitio 244.

Omnes artes latent sub Dialectica, tanquam cochlea in sua testa.

Dialectica est ars definiendi, diuidendi & argumentandi.

Definire est signatè, quid quæq; res sit, exponere.

Diuidere est explicare rem per partes.

Argumentari est alia ex alijs colligere.

Partes Dialectices.

Dialectica est duplex. Altera inueniendi, quæ monstrat locos, è quibus sumuntur argumenta. Altera iudicandi, quæ iudicat de inventis, & inuenta digerit in ordinem.

Invenitio.

Judicium.

De usu Dialectices.

Vſus dialectices est, ut certo iudicio omni

DIALECTICA

um rerum ordinem & cohærentiam apud animum perspiciamus, quidq; in dicendo & scribendo sequi debeamus. Huius artis imperitiae Platonis sententia, nihil vident in rebus, sed tantum rerum umbras. Et tales, sicut Cicero II. de Finibus ait, loquuntur confusè. In exemplum proponit Cicero 2.3. & 4. de Finibus, Epicurum philosophum, confusissime, propter imperitiam dialectices, de omnibus rebus disputantem.

Dialectices officia.

Definire, diuidere, argumentari. Quæ tria sub se continent proprium Dialectices officium, quod est docere.

De fine Dialectices.

Finis Dialectices est, probabiliter de aliqua re dicere.

De facilitate Dialectices.

Dialectica natura nobis inest, præcepta vero artis inuenta sunt, vt nos admoneant eorum, quæ nobis insunt natura.

De definitione nominis.

Definitio nominis est, qua quid propriæ quæq; vox significat, exponimus. Ut quid significat homo? Responde, Est animal quod loqui potest. Quid est iustitia politica? Responde, Est virtus unde boni & iusti appellantur coram mundo. Quid est iustitia fidei? Responde, Est gratuita imputatio remissionis peccatorum.

De

De Prædicabilibus, seu quinque vocib⁹.

Ad intelligendum ordinem vocum conducunt prædicabilia, ut sciamus quæ voces latè patent, quæ non. Nam Dialecticus minus communia probat per magis communia. Huc pertinet quæstio de vocibus, ut cum de religione, iustitia, & alijs simplicibus vocibus disputatur.

Prædicabilia sunt quinque, Species, Genus, Differentia, Proprium, Accidens.

His additur & individuum nomen proprium, aut quod eius vice ponitur, ut Petrus, hic magister.

De Specie.

Species est vocabulum, cuius forma apud animū concipitur, ut homo, canis, pyrus, aēr.

Est autem dicta Species, quod speciendum, siue spectandum aliquid proponit, ut finge animal, statim concipit mens vel asinum, vel vaccam, quæ res conceptæ dicuntur species.

R E G V L A.

Quicquid angustius est genere, species est, ut homo species est animalis, Petrus species est hominis, iustitia species est uirtutis. Bensicentia species est iustitiae.

De Genere.

Genus, est vocabulū, quod latissimè patet, & cuius nulla apud animū imago concipi potest, ut animal. Est enim animal eiusmodi

DIALECTICA

res siue vox, quæ cōplectitur omnia illa, quæ animali vita viuunt. Arbor talis est vox, quæ omnes omnium arborum species sub se continet, ut pyrum, pomum, ulmum, alnum,

Farrago aliquot uocum genera-
lium.

Animal	Sub hoc uel sub hac latet,	homo, equus, leo,
Arbor		pyrus, pomus, ficus,
Fructus		pyrum, pomum, cerasum,
Metallum		aurum, argentum, ferrum.
Elementum		aér, ignis, aqua, terra.
Herba		ruta, lauendula, salvia.
Frumentum		filigo, hordeum, triticum,
Ars		grammatica, rhetorica.
Virtus		iustitia, prudentia,
Vitium		iniustitia, imprudentia.
Morbus		dysenteria, hydropisis.

REGULA.

Quicquid latius patet specie, genus est, ut
virtus genus est iustitiae specie, iustitia genus
est beneficentiae specie,

De Differentia.

Differentia est vocabulum, quo interna
cuiusque rei natura discernitur. Estq; diffe-
rentia pars naturæ, & seruit ad discernendas
species à speciebus, sub uno genere latetibus,
ut rationale esse, seu mentem habere: differen-
tia hominis est, qua differt à reliquis animan-
tium speciebus. Cæterum quia internæ rerū
naturæ

ERASMI SARCERII.

naturæ nobis plerunque sunt incognitæ, igitur paucissimæ existunt veræ differentiæ. Ne tamen confunderemus internas rerum naturas cum externis, admonuerunt nos tantum Dialectici differentiæ vocabulo. Porrò ab accidentibus & circumstantijs necessitate coacti, atq; inopia, petimus specierum differentias. Sic à colore accidente definimus aurum, quod sit metallum fuluum; vinum, quod sit album aut rubeum,

De Proprio,

Proprium, est vocabulum, quo describimus conditiones, propensiones, & officia, ut vocant, potentialia ipsarum specierum. Dicitur verò proprium, quod vni speciei conuenit tantum, & vniuersæ, ut propria hominis sunt, sermo, risus, vel loqui & ridere. Verum ut pueri proprietatum syluam aliquam habent, libuit hæc subiucere.

Canis	proprium est	latrare.
Equi		hinnire.
Suis		grunire.
Bouis		mugire.
Vulpis		gannire.
Cicadum		stridere.
Camelorum		blatrare.
Elephantorum		barrire.
Aprorum		frenere.
Pardorum		frendere.
Vrsorum		gemere.

DIALECTICA

Afini	{	propri- um est	Ouium	rudere.
Anserum			balare.	
Picarum			strepere, fibilare.	
Cornicum			garrire.	
Coruorum			cornicari.	
Ciconiarum			crocitare.	
			crepitare.	

Sunt & hæc artibus propria.

Grammaticæ	{	propri- um est	Bene loqui & scribere.	
Dialecticæ			Docere naturali ordine.	
Rhetoricæ			Docere rectè & ornate.	
Arithmeticæ			Numerare.	
Musicæ			Cantare.	

Et quanquam hæc propria subinde in artibus confunduntur, nam vna mutuat ab alia quibus opus habet, tamen sufficit hic propter pueroru[m] imperitiam & imbecillitatem, hæc officia pro proprijs accipere.

R E G U L A.

Differentiarum paucitas facit, ut proprijs & officijs vtamur pro differentijs. Quare non admodum superstitione seiungi debet proprium à differentia. Refert tamen scire, quæ suprà diximus de differentia, cur de ea admodum uerint nos Dialectici.

De Accidente.

Accidens est, quod adesse & abesse potest, præter rei, cui inest, corruptionem. Sic homini inest albedo, nigredo, igni calor, aquæ frigidas. Estq[ue] accidens, quod ad rei naturam non spectat.

RE-

REGVLA.

Accidentia, quæ ita adhærent substantijs, utre ipsa nunquam separentur, ea ratio separat. Sic à coruo nigredo dinoscitur, à cygno albedo.

*Appendix de quæstionibus necessarijs ad
prædicabilia discernenda.*

Quæstio, Quid sit, quærit de specie & genere. Quæstio, Quale sit, quærit de differencia, Proprio, & Accidente.

Appendix de usu quinq; prædicabilium.

Vsus quinq; prædicabilium præcipuus est, ne communib; vocabulis pro minus cōmūnib; abūtaris: & econtrā. Id quod fit, quando vel generi diuersas species, vel speciebus diuersa genera attribuis: & sic de reliquis. Non enim rectè tribuitur religioni ritus seu exteriarū ceremoniarū obseruatio, vt genus. Item falsò tribuitur Ecclesiasticæ potestati, quod ciuium ac politicarū rerū administratio sit.

De definitione rei.

Definitio rei est, qua cuiusq; rei natura signatè & clarè per partes, causas, effectus & cōtraria, explicatur, vt, Quid est iustitia? Responde, Iustitia est virtus, dans vniuersum quod suum est. Cuius partes sunt duæ. Est enim iustitia, vnde boni & iusti appellantur;

Et

DIALECTICA

Et est iustitia, quæ beneficētia appellatur, quā exercemus in distribuendis beneficijs in alios. Effectus sunt, vnicuiq; dare quod suum est. Communibus vti pro communibus, priuatis autem vt suis, teste Cicerone 1. Offic. Causæ sunt iustitiae animus seu voluntas. Contrariam habet iniustitiam. Plura exempla infrā reperies, vbi de methodo agemus.

Porrò, ad exactē conflandas definitiones rerum conducunt prædicamenta. Sunt autem prædicamenta tanquam signa seu quædam notæ, quibus rerum pariter ac vocum ordines cognoscuntur. Nam voces coniuncte sunt rebus, & per voces res explicantur: non aliter atque in pixide quadam sunt res, voces verò pixidi inscriptæ, vt res in pixide cognoscantur.

De Prædicamentis.

Prædicamenta sunt, quæ docent, quid vniuersiusque rei naturæ sit attribuendum. Verum prædicamenta non tantum internam vocum naturam docent, sed etiam accidentium.

Prædicamenta	Substantia	Hæc fulcit & sustentat vt inuisibilis ipsa accidentia. Nam substantia non est oculis exposita. Et hominē nemo vedit, hoc est, internā eius substantiam
	Quantitas	
	Qualitas	
	Relatio	
	Actio	
	Passio	
	Quando	

ERASMI SARCIERII.

sunt de- } Vbi
ccm: Situs
Habitus

tiam aut naturam.

Alia oculis exposita sunt, & sensibus comprehenduntur, atque adeò tegunt substantiam. Sic accidentia hominis videri possunt. Ex his ita quædam inhaerent substantiæ, ut ratione tantum separantur.

De Vsu prædicamentorum.

Vsus prædicamentorum consistit potissimum in hoc, ne substantias, aut internas rerū naturas confundamus cum accidentibus.

De Substantia.

Substantia est natura rei interna, per animum ab accidentibus separata, ut Deus, homo, leo, asinus.

De diuisione Substantiæ.

Substantia est duplex. Corporea, quæ accidentibus tecta est, ut homo, leo.

Incorporea, quæ caret accidentibus, ut Deus, spiritus.

De diuisione substantiæ corporeæ.

Substantia corporea duplex est,
Simplex, quæ nō est conflata ex elementis
aut

DIALECTICA

aut materia, sed creata à Deo simpliciter, ut cœlum & elementa, ignis, aër, aqua, terra.

Mixta, quæ ex elementis conflata est, ut sunt metalla, aurum, argentum, & hæc absolu-
ta. Inabsoluta, nix, grando, pruina, ros, &c.

De diuisione substantiæ mixtæ.

Substantia mixta est duplex, Animata &
Inanimata. Animata, quæ habet in se vim &
naturam augendi & crescendi, ut homo, a-
quila.

Inanimata, quæ non habet in se internam
vitam aliquam, sed augetur ex qualitate com-
positæ materiæ, sic operante sole, ut lapides,
vitrum, gemmæ, adamas.

De diuisione substantiæ animatæ.

Substantia animata duplex est: Sentiens,
Non sentiens.

Sentiens, quæ adficitur & commouetur,
dum cœditur, aut quæ sensu prædicta est, ut ho-
mo, vacca.

Non sentiens, quæ non adficitur aut com-
mouetur cùm cœditur, ut plantæ, herbæ, arbo-
res, flores.

De diuisione substantiæ sentientis.

Substantia sen-
tientiæ duplex est: } Rationalis, quæ ratione præ-
dicta est, ut homo, Plato, Pe-
trus. } Irrationalis, quæ ratione ca-
ret, ut asinus, leo, vacca.

De

ERASMI SARCIERII.

De usu præcedentium diuisionum.

Vsus præcedentū diuisionum est, vt scias
inuenire proximum genus à summo genere
vsq; ad imum. Exempli gratia: Homo est sub
stantia corporea, animata, sentiens, rationalis.
Hic quiescendum est. Item Pyrus est substan-
tia corporea, animata, nō sentiens. Et hic qui-
escendum est. Vacca est substantia corporea,
animata, sentiens, irrationalis. Neq; hic vteri-
us progredi licet:

REGVLÆ.

- I. Vltra substantiam non est progrediendū,
incipientes colligere proxima genera, nec pri-
us cessandum, nisi ad imum peruenierimus.
- II. Pertinent ad substantiam, & partes sub-
stantiarum, vt pes, manus, caput.
- III. Contraria nomina quoq; sunt in sub-
stantia, vt homo viuus & cadauer, planta &
mortuus truncus.
- IV. Spectant ad prædicamentū substantiæ
omnia vocabula significantia internas re-
rum naturas, quibus adhærent accidentia, vt
sunt vocabula omnium creaturarū, quæ in se
habent vim augendi, crescendi, viuendi, &
coalescendi, siue exse, vt homo, leo, pyrus, mu-
gil, hyacinthus, hordeum: siue peraccidens, vt
inanima omnia, veluti lapides, vitrū, gem-
mæ. Adhæc pertinent ad substantiam, res in-
corporeæ, tam creatæ, quam non creatæ, vt
Deus

DIALECTICA

Deus pater, Deus filius, Deus spiritus sanctus, angeli tam boni, quam mali. Item simplicia creata per se, ut cœlum, ignis, aér, aqua, terra. Item mixta ex elementis vocabula, quæ sunt duplia.

Absoluta, ut perfecta metalla

aurum,
argentum,
ferrum.

Inabsoluta, ut metalla imperfecta

nix,
grando,
ros,
pruina.

V. Non opus est semper discurrere definitio vocabula substantiæ, per omnia inferiora genera, sed satis est proximum apprehendisse, ut: Homo est substantia rationalis, & quæ loqui potest.

De Quantitate.

Quantitas est magnitudo rei, & duobus sensibus percipitur, tactu & visu, cuius proprium est diuidi, ut magnum in suas partes, miliare, ut longum, in suos passus: vlnam in sua quartalia: item numum in suas vnitates, tanquam articulos in suam causam, ut grossum Misnensem in sex & sex numeros, in quatuor & octo. Orationem in tot & tot verba. Verbum in tot & tot syllabas. Syllabas in tot & tot literas.

Quantitas est duplex.

Continua, quæ cohæret, & cuius partes nō sunt

sint diuisæ. Hac quærimus quanta res sit, vt: quantus est equus Troianus, 2. Aeneid. Instar montis, &c. Sunt autem huius tres species.

Linea est longa per se. Ad hanc pertinent omnia longa, vt vlna, miliare, virga, qua agri mensurantur.

Superficies est latitudo, seu externa species, die dñnnigk eyt eines dings/ quæ licet in rerum natura non sit, tamen sic proponit eam Dialecticus concipiendam. Ad hanc pertinent omnia lata & longa, vt ager, fundus, pratum, campus, &c.

Corpus est densitas à subiecto separata, vt est quadrata forma, seu magnitudo tesseræ, se parata ab ossicula. Ad hanc pertinent formæ tantum rerum seu corporum, vt forma trianguli, quam' pyramidem vocant, forma quadranguli, quam tesseram uocant.

Discreta, cuius partes non cohærent, sed se parantur. Hac quærimus quot sint, vt: Quot numis albus valet? quatuor & quatuor: vel tribus & quinq;: Vel duobus & sex. Item, Quot sunt uestrum? Decem, tres & septem, quinque & quinq;. Item, Quot verbis constat hæc vel illa oratio? Sex vel tribus & tribus: vel quatuor & duobus. Huius duæ sunt species:

Numerus, vt: vnum, duo, tres, &c. Et hæc numeralia causæ sunt maioris numeri. Sic Decem, resoluitur in quinq; & quinq;, vel in quatuor & sex.

Oratio, vt: Veritas odium parit. Hæc resol

DIALECTICA

uitur in suas voces, Voces in syllabas, Syllabas in literas.

Sylva vocabulorum mensuræ hic nesciariorū.

Digitus	Quatuor hordei grana, in latum posita.
Palmus minor	Quatuor digitos.
Palmus major	Duodecim digitos.
Pes (ior)	Quatuor palmos minores.
Cubitus	Sesquipedem.
Gressus	Duos pedes, & semissem.
Passus	Quinq ^u pedes. i. duos gressus.
Orgya	Sex pedes.
Stadium	Centū viginti quinq ^u passus.
Plethrum	Centū pedes: & s ^æ pe pro inge
Diaulos	Duo stadia. (ro capitur.
Miliare	Mille passus, vel octo stadia.
Dolichos	Duodecim stadia.
Schœnus	Sexaginta stadia.
Parasanga	Triginta stadia.

De usu Quantitatis.

Vsus Quantitatis est: apud Poëtas & Rhetores in diuisionibus, cùm amplificatiōis gratia' rem per partes exponent. Cōtinuæ autem vsus est præcipitus in comparationibus rerū inter se. Discret^{us} vsus est in distributionibus Rheticis.

REGVLÆ.

I. Mathematica docet quantitatem continuam, id est, longitudinem. Arithmetica quantitatem discretam, id est, numerum. IL

II. Ut substantias cum accidentibus confundere non licet, sed sunt seorsum concipiendae: Sic in hoc prædicamento, longitudo à latitudine, & sic de reliquis concipi debet.

III. Pertinent ad quantitatē omnia, quæ diuidi possunt, ut sunt longa, veluti linea: lata, ut cāpus, magna vel densa formaliter seu specietenus sumpta, ut tessera: multa, ut decē, viginti, oratio,

IV. Quantitatis diuisio ad hoc prodest, ut scias proximum genus inuenire. Ut: Quid est vlna? Responde: Vlna est quantitas continua, linea in longum extensa, qua metitur pānus. Pauciorib. sic: Vlna est quid longū, quo metitur pānus. Ager est quātitas cōtinua, superficies ferens frumenta. Paucioribus sic: Ager est superficies, vel locus planus, ad ferenda frumenta aptus. Oratio est quantitas discreta, quæ constat pluribus vocibus. Decem, est numerus, cōstantans quinq; & quinq;, quatuor & sex partib.

De Qualitate.

Qualitas est, quicquid sensib⁹ humanis subiectum est, præter quantitatem. Alle gesch. diligēt des leib⁹ vñ gemūts / on die quālitet. Et hæc à singulis sensibus iudicatur per se singulariter, Ut de albo visus tantūm iudicat, de sono tantūm auditus.

De usu Qualitatis.

Qualitatis visus est præcipius, ut ornēt substantias, & reliquis Prædicamentis in exor-

DIALECTICA

nando seruiat, ut homo sapiens, pater probus, seruus perfidus. Utuntur vero qualitate Rhetores in commendandis aut vituperandis per sonis.

Qualitas est duplex.

**Cor-
poris.**

Animi
Et hæc
est du-
plex.

Visus, ad quem spectant colores: al-
bum, nigrum, rufum.

Auditus, cuius sunt soni tam articu-
lati, ut oratio: quam inarticulati,
ut mugitus, latratus.

Odoratus, cuius sunt odores, ut: sua-
uis, ingratus, graueolens.

Gustus, cuius sunt sapores, ut: dulce-
do, amaritudo.

Tactus, cuius sunt quæ possunt tan-
gi, ut calor, frigus, humidum, gla-
brum, asperum.

Intellectus, qui sub se omnes artes co-
tinet, quæ sunt habitus, hoc est,
quæ assiduitate quadam discendi
percipiuntur, atque postea inhæret
animo, ut Grammatica, Rheto-
rica, figurina, pugilatoria.

Virtutes, ut: prudentia, iu-
stitia, fortitudo, mode-
stia. Item contraria: iniu-
stitia, imprudentia.

Volun-
tatis, cu-
iis sunt

Affectus, quibus probata à
ratiōe amplectimur, im-
p̄bata ab illa fugimus,
ut ira, dolor, letitia, spes,
metus.

R.E.

REGVLÆ.

I. Sicut diuisio substantiæ & quantitatis utilis est ad inuenienda proxima, & propria in definiendo genera, ita & diuisio qualitatis ad hoc prodest, vt: Quid est album? Responde: Album est color candidus, qui qualitate corporis ipso visu percipitur.

Grammatica est ars, quæ qualitate animi ipso intellectu percipitur. Paucioribus sic:

Grammatica est ars, quæ docet rectè loqui & scribere. Nam artium differentiæ plerunque ab officio petuntur.

Iustitia est qualitas animi consistens in voluntate, quæ dat vnicuique quod suum est.

Iniustitia est qualitas animi, in voluntate consistens, quæ non dat vnicuique quod suum est.

Ira est qualitas animi, consistens in voluntate, quæ dolorem coniunctum habet cum cupiditate puniendi. Vel sic: Ira est dolor puniendo cupidus.

II. Internæ qualitates non videntur, sed opere, facto, & suis ex officijs cognoscuntur, vt: Ex perspicuè dicendo cognoscitur Rhetorica: ex vnicuique dando quod suum est, cognoscitur Iustitia.

III. Externa instrumenta sensuum non sequitur operatio, sed qualitatem eorum, vt: Oculus non videt, sed qualitas seu dispositio illa in oculo. Sic quidam cæci habent claros oculos, tamen non vident, qualitate illa corru-

DIALECTICA

pta aut impedita. Sic auris non audit, verùm qualitas illa in aure.

III. Pertinent ad hoc prædicamentum vocabula quinque sensuum, & earum rerum, quæ sensus mouent, ut vocabula colorum, album, nigrum: Sonorum, altum, demissum, mugitus: Odorum, ut fragrantia, crasseolentia: Saporum, ut amaritudo, dulcedo: Tactuum, ut glabrum, asperum. Item artium nomina, tam liberalium, quam aliarum, quæ assiduitate discendi percipiuntur, ut Grammatica, Rhetorica, Figulina, Equitatio. Item virtutum & vitorum nomina, ut prudentia, iustitia, fortitudo, modestia, imprudentia, iniustitia. Postremo & affectus nomina, ut ira, lætitia, dolor, spes, metus.

De Relatione.

Relatiua sunt omnia vocabula inditarebus, non à natura, sed alterius respectu, ut: Aurum in prædicamento substantiæ est: Calix aureus, in prædicamento Relationis, non propter materiam, verùm propter usum. Sic Acer arbor, in prædicamento substantiæ est, mensa verò ex acerno ligno in Relatione. Grammatica in prædicamento qualitatis est, Grammaticus in Relatione.

De diuisione Relatiuorum.

Sunt autem relationis varia vocabula, quæ ordine tanquam minus communia, ad generaliora redigenda sunt. Generales voces hæ sunt præcipuae:

Natura,

Natura, sub qua latent Causæ & effectus, ut faber & ensis: orator & oratio: Euangelium & consolatio, &c. Item calor, ut ignis calefaciens, & quæ calefacit.

Signa externa, Fasces & magistratus: toga & senator, cucullus & monachus.

Patrocinium, seu seruitus, Tutor, pupillus, patronus, cliens, dominus, seruus, hera, ancilla.

Cōsanguinitas, Pater, Filius, frater, soror, nepos, neptis, atavus, proauius.

Coniugum, Sponsus, sponsa, gener, sacer, socrus, natus, coniunx, maritus.

Cōtractus, Emptor, venditor, emptio, venditio, locator, conductor, locatio, conductio.

Cognata, cohærentia, Mendax, fur, temulentus, temerarius, iustus, bonus, poëta, mendax, iuuenis, inconstans. Item contraria, cœlebs, scortator: pudicus, impudicus.

Sexus, Mas scemina.

Aetas, iuuentus, senectus: puer, adolescens: iuuenis, senex.

Conditio, Pauper, diues: liber, seruus: ingenuus, libertinus.

Institutio, Præceptor, discipulus: artifex, & qui discit artem. His & plura alia communia vocabula annumerari possunt, ad quæ redigantur voces relationis. Porro vocabula relationis quædam oriuntur ex substantia, ut seruus, dominus: utputa, quando substantiæ voces transferuntur ad aliquem usum.

DIALECTICA

Item, Relatiua sunt omnes actiones & effe-
ctus substantiarum, vt: emptio, venditio.

Quædam oriuntur ex qualitate, vt voca-
bula appellationum ab ipsis actibus, vt Gram-
maticus, Rhetor, Dialecticus.

Item, Collationum vocabula ex qualita-
tibus corporis, vt: sanum, ægrum, album, ni-
grum.

Item, Cognata cum virtutibus, vt: pax, co-
cordia, quæ cum amicitia cognitionem ha-
bent. Præmiū, gloria, honos, quæ virtuti sunt
voces cognatae. Item quæ aliquid affinitatis
habent cū vitijs, vt: discordia, tumultus. Tan-
dem & affectus relatiua gignunt, vt: iratus, se-
datus, lætus, tristis.

Quædam ex quantitate, vt vocabula simi-
litudinis & dissimilitudinis: æquale, inæqua-
le, maius, minus, par, impar, duplū, triplū.

Item, temporum voces: annus, mensis, di-
es. Et hæc respectu prioris & posterioris.

REGVLÆ.

I. Omnia vocabula, quæ ad superiora Prædi-
camenta referri non possunt, relatiua sunt.

II. Plura vocabula sunt relationis, quæm a-
liorum Prædicamentorum, quia in commu-
ni vita plerunque nominamus res non tam à
natura, quæm à respectu officiorum, vel vñi.

III. Definitiones in hoc Prædicamento pe-
tuntur ex officio & vñi rerum, sed ita, quod
correlatiuum, vt vocant, ferè semper adlit in
definitione, vt: Quid est pater? Responde: Qui
habet

habet filium. Econtra, Quid est filius? Responde: qui habet patrem. Emptio est, cùm merces certa pecunia emitur, Venditio est, cùm merces certa pecunia venditur. Doctus est, qui non est indoctus. Indoctus est, qui non est doctus. Doctor est, qui docet discipulum. Discipulus est, qui discit à præceptore.

De Actione.

Actio est relatio ad id quod patitur. Pertinent huc omnia verba actiuae significationis. Item nomina verbalia à verbis actiuis descendia. Itē participia, vt amare, legere, lector, scriptor, lectrix, amans. Item ea verba, quæ significant motum ad locum, siue ea actiua, siue neutra sint, cùm ideo mouemur, vt aliquò perueniamus, vt ire, redire, currere, recurrere. Item ab his verbalia, vt cursus, recursus. Spectant & ad actionem ea verba, quæ actiue significant, propter certum aliquem finem, vt ædificare, cuius finis est ædificium: pingere, cuius finis est pictura: belligerari, cuius finis est victoria.

REGVLÆ.

I. Actio & sequentia prædicamenta tantum species relationis sunt.

II. Definiturus vocabulo huius prædicamenti, relatio vel actio genus erit, vt quid est amare? Responde: amare est relatio vel actio in amatum. Vel genus erit quæcunq; actiua vox: vt quid est lector? Est actor in eum, qui legendo agitatur.

DIALECTICA

De Passione.

Passio est relatio patientis ad agentem. Huc pertinent verba passiva: ut amari, legi. Item nomina & participia passiuè significantia: ut lectus, amandus, plicatilis, fissilis. Item quædā neutra, (exceptis illis, quæ motum ad locum significant, & quæ ad certum aliquem finem tendunt) significant enim neutra propemodum passionem.

REGVL A.

In definitione hic relatio vel passio genus est, vt: Quid est amari? Responde: Amari est relatio vel passio ad amantem. Quid est lectus? Responde: qui à lectorē est lectus.

De Vbi.

Vbi circumstantia loci est. Locus autem hīc est, qui occupat corpus: & ideo spectant ad hoc Prædicamentum vocabula, quæ sunt loca, hoc est, quæ aliquid in se capiunt. Sic aduerbiū Domi, est in Prædicamento Vbi, non quia figuram ædificij, aut ipsum ædificium significat, sed quia respicit ad locum, qui capit & continet corpora. Pertinent huc omnia aduerbia loci, vt domi, foris, hīc, illic, huc, illuc, hāc, illac, hinc, illinc, sursum, deorsum, Romæ, Lübecæ. Item voces circumloquentes aduerbia loci, aut vicem illorum propemodum tenentes, vt in foro, in horto, in templo. Item nomina localia, vt planum, montosum. Item regionum nomina & urbium, vt Misnia, Græcia, Sigena, Colonia.

RE-

REGULA.

In definitione, locus vel relatio genus est, vt domi est locus vel relatio ad foris: vel domi esse, fit respectu non esse foris: & econtrà. Celeber locus est, qui non est desertus: planus est locus, qui non est montosus.

De Quando.

Quando est vox, qua describitur circumstantia temporis, vel qua tempus à tempore separatur. Huius usus est apud autores in descriptionibus temporum. Pertinent huc adverbia temporis, hodie, heri, nunc, cras. Item nomina tempus significantia, vt dies, nox, annus, mensis, hyems, ver, æstas, autumnus: pueritia, adolescentia, senectus, iuuentus: serenus, nubilus, festus dies, nefastus. Ité officiorū tempora, vt tempus studendi, legendi, scribendi.

REGULA.

Definitionis genus est relatio vel tempus, vt: quid est dies? Responde: dies est relatio ad noctem: vel dies est tempus, quod dicitur respectu noctis. Alias sic: Dies est tempus, tot vel tot horarū: vel dies est quicquid non est nox. Nox est, quicquid non est dies.

De Situ.

Situs est dispositio vel status corporis, vt iacere, stare, sedere: supinum esse, primum esse, cubare. Pertinent huc vocabula gestuum corporis: stare, sedere, accubitus, sessus, prontitas, cubatio, recubitus, discubitus, curvum esse, claudum esse.

RE-

DIALECTICA

REGVLA.

Omnia quæ corporis gestum significat, situs sunt: hi autem corporis gestus sunt varij, nam alius est corporis gestus, quando equito, alius quando curro, alius quando sto, alius quando sedeo. Genus hic in definitione situs est, vel relatio, vt iacere est situs corporis, cuius contrarium est stare: vel iacere est relatio ad stare, vel quod sit respectu stantis.

De Habitū.

Habitus est, qui adiacet rebus vestitus. Porro ocreæ in hoc prædicamento sunt, non quia ex corio bubulo sunt, sed propter usum & rationē vestiendi, vel quia ocreæ vestitus sunt. Spectant huc nomina vestium, ut pallium, toga, thorax, tunica.

REGVLA.

Hic definitio habitum seu relationem vt genus sortitur: vt quid est pallium? Palliū est habitus corporis, quo vestitur seu tegitur ipsum corpus, vt tutum sit à tempestatū iniuria. Vel pallium est relatio ad eum, qui pallio induitus est. Potest & vestitus loco generis ponni in definitione: vt pallium est vestitus contra frigora. Dicuntur autem habitus nomina vestitus, quia habent & habentur: habent enim quos tegunt, & habentur ab illis, qui eis teguntur.

De Definitione.

Quid sit definitio rei, suprà tractauimus, nunc ea qu'otuplex sit, dicemus. For-

formulæ definitionum
rei sunt quatuor. } Essentialis,
Causalis,
Quæ est ex partibus.
Accidentalis.

De Definitione essentiali.

Essentialis definitio est, quæ constat ex genere & differentia: vel est definitio sine accidentibus. Et cum ferè impossibile sit constituere definitionem sine accidentibus, ideo paucissimas huius generis definitiones habemus. Fortassis præter hominis definitionem nullam, de qua tamen adhuc rixatur apud doctos.

Essentiæ vocabulo significatur natura per se. Substantiæ vocabulo, natura vestita accidentibus.

Exempla huius definitionis.

Homo est animal mentem habens, vel homo est substantia corporea, animata, sentiens, mentem habens.

R E G U L A.

I. In hoc genere definitionis non est egrediendum in alia Prædicamenta, vnde genera & differentias petas, ut definiturus hominem, genus & differentiam ex substantia sumes. Genus est, quod sit animal, vel substantia corporea: differentia quod mentem habeat.

II. Abutimur essentiæ vocabulo & ad accidentia, cum accidentia sine subiectis vel personis consideramus, ut cum de essentia seu dignitate

DIALECTICA

dignitate virtutis, iustitiae & aliorum accidentium loquimur, sine personis, quibus inherent, aut inherere possunt. Sic abusiuè definitur virtus essentialiter, quod sit habitus animi in voluntate consistens, bonus. Iustitia, quod sit habitus voluntatis bonus, consistens in animo.

Dé definitione causalium.

Definito causalibus est, cum in causis definitione colligimus. Et haec proximè post essentialē definitionem describit naturam rei.

Materia, Ex qua aliquid fit, ut lignum: & quo fit mensa.

Forma externa facies rei, ut tunica, mesa. Efficiens, Persona seu res faciens, ut Deus, faber.

Finis, Est utilitas, propter quam aliquid fit, ut iustificatio fit pacis seu tranquillæ conscientiæ causa. Vestis tegendi corporis gratia.

Exempla causæ, seu causalis Definitionis.

EXEMPLA.

Materiæ: Homo est animal, quod mente & corpore constat. Cereuisia, est potus ex aqua, lupulo, & hordeo. Tunica est vestis ex panno consuta.

Formæ: Cereuisia est potus coctus, hic coctus forma est. Hoc argentum est numus valens triginta albis, pro Ioachimico grosso, hic numus forma est. Aureus Rhenanus est valens tribus

tribus & viginti grossis Misnensibus. Pallium est tunica exterior ipsius corporis. Hic tunica forma est.

Efficientis: Humanæ leges sunt institutio-
nes superioris ac inferioris magistratus. Lex
diuina est, quam Deus instituit per Mosen. Fi-
des est donum spiritus sancti. Homo est, quem
fixit Deus ex limo terræ ad sui imaginem.

Finis seu effectus: Iustitia est virtus dano-
vnicuique quod suum est. Fides est qua iusti-
ficamur, ut habeamus pacem apud Deum in
conscientijs. Crux est quævis afflictio siue in-
terna, siue externa, ut ea ppetur fides nostra,
& cognoscatur charitas Dei erga nos.

REGULA.

Ex omnibus ac singulis causis licet defini-
tionem colligere, absolutissimæ autem sunt,
quæ ex omnibus causis constant.

Exempla definitionum per omnes
causas.

Sacramentum altaris est verum corpus &
verus sanguis Domini nostri Iesu Christi, sub
pane & vino nobis Christianis ad manducan-
dum & bibendum ab ipso Christo institutum,
ut per fidem in hæc verba promittentis Chri-
sti, Quod pro vobis datur & effunditur in re-
missionem peccatorum, habeamus condona-
tionem peccatorum, vitam & iustitiam.

Materiæ

DIALECTICA

Materiæ	{	uerba sunt	Corpus, sanguis, panis, vi-
Formæ			Manducare, bibere. (num.
Efficientis			A Christo institutum.
Finis seu			Habere condonationē pec-
Effectus			catorū, vita & iustitia sunt res cognatae.

Aliud.

Domus est edificium quadratum ex lapidibus, calce & lignis, à cementario opifice factum, in hoc ut tegat ac defendat inhabitatores ab iniuria tempestatum.

Materiæ	{	uerba sunt	Lapides, calx, lignum.
Formæ			Quod quadrata sit domus
Efficientis			A cementario opifice factū
Finis seu			In hoc ut tegat,
Effectus			& cetera.

REGULA.

A finali causa seu effectu diffiniuntur omnes qualitates habituum. Item virtutes & vitia, ut Grammatica est ars, quæ docet recte scribere. Theologia est ars, quæ docet cognitionem voluntatis diuinæ. Virtus est, quæ inclinat ad recte agendum. Iustitia est, quæ dat vnicuique quod suum est.

Appendix.

Alij distinguunt inter finem & effectus seu officia, nos, ne grauarentur pueri, sine periculo admodum magno confundimus. Nam non video, quid multum discriminis sit inter finem

nem & utilitatem rei, propter quam aliquid
sit, & inter officium, seu effectum rei.

De definitione ex partibus.

Definitio ex partibus, quæ ex rei partibus
seu membris conflatur, ut Euangeliu est præ-
dicatio pœnitentiæ & remissionis peccatorū
in nomine Christi. Sunt enim pœnitentia &
remissio peccatorum partes Euangelij. Item
pœnitentia est, qua vera cōtritione morimur
peccatis, & fide resurgimus ad iustitiam. Sunt
enim partes pœnitentiæ, contritio & fides, seu
mortificatio & viuificatio. Matrimonium est
copula viri & mulieris. Virtus est, quæ cōstat
prudentia, iustitia, fortitudine, & modestia.

REGVL A.

Huius definitionis usus est in amplifica-
tionibus apud autores. Exemplum est in epi-
stola ad Ephes. cap. 6. de armatura.

De definitione ex accidentibus.

Definitio ex accidentibus est ex genere &
accidentibus collecta. Estq; hæc definitio, re-
mota quædam rei per sua accidentia descrip-
tio. Hæc prophetis sanctis & poëtis familia-
ris est. Sic Dauid Psalm. 1. ab accidentibus defi-
nit virum beatum, inquiens: Beatus vir, qui
non abiit in consilijs impiorum, &c. Vergil.
Eclog. 1. definit vesperum ab accidentibus,
Maioresq; cadunt altis de montibus umbræ:

C

DIALECTICA

Id est, Vesperum est tempus, quo umbras
sunt longissimæ. Sic Cato mortem definit.
Ne timeas illam, quæ vitæ est ultima finis.

Ouidius ab accidentibus hominem descri-
psit, primo Metamorph. libro.
Os homini sublime dedit, cœlumq; videre
Iussit, & erectos ad sydera tollere vultus.

Virgilius I. Aeneidos:

Vrbs antiqua fuit, Tyrij tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tyberinaq; longæ
Hostia, diues opum, studijsq; asperrima belli.

REGULA.

Pertinent ad hanc definitionem etiden-
tes descriptiones rerum apud Poëtas. Et ple-
runq; herbarum, radicum, locorum descri-
ptiones.

De diuisione.

Diuisio est rei per partes explicatio. Et ut
natura rei definitione explicatur, ita officia e-
ius per diuisiōem. Cuius summus est usus, ne
confuse dicamus. Est autem hæc quadruplex.

Vocabuli.

Diuisio } Generis in species.
 } Totius in sua membra.
 } Enumerationis.

De diuisione vocabuli.

Diuisio vocabuli est, vocem, multa signi-
ficantem exponere. Nam perplexitate voca-
buli sæpe decipiuntur, ut erremus. Ita canis est
nunc

nunc animal terrestre, nunc pīscis, nunc astrū: Nepos nunc consanguineum significat, hunc luxuriosum. Sic fides aliās ciuiliter accipitur, pro constantia in dictis & factis. Aliās theologicē accipitur, pro fiducia in promissiones de Christo. Aliās historialiter pro credita historia. De hac diuisione docēnt Grammatici, vbi de polysimis agunt.

De diuisione generis in species.

Diuisio generis in species est facilis, eogniti quinque vocibus, quid genus, quid species sit: vt si animal genus deducas in hominem, leonem, asinum, vt species: arborem in vlmū, pyrum, pomū: Elementum in aērem, ignem, aquam & terrā. Et vocatur hāc diuisio apud Rhetores distributio:

De diuisione totius in partes.

Tertia est diuisio, qua diuidimus totum in sua mēmbra seu partes, & vocatur partitio: Sic corpus vt totum, diuiditur in caput, thoracem, vētrem, pedes, manus, vt mēmbra seu partes.

Poenitentia in mortificationem & viuificationem, seu contritionem & fidem.

Euangelium in prædicationem poenitentiaz & remissionis peccatorum:

Peccatum in originale & actuale.

DIALECTICA

Lex in diuinam & humanam.
Impletio legis in internam & externam.
Sacramentum in baptismum, eucharistia
& absolutionem.

Potestas in ecclesiasticam, quæ consistit in
docendo Euangelio, & administratione sacra-
mentorum. Et in ciuilem, qua reguntur & do-
mantur subditi.

Domus in fundamentum, parietes, tectū.

De Enumeratione.

Enumerationis diuisio est, cùm partimur
subiectum in sua accidentia, vt cùm dico Ci-
ceronem philosophum, oratorem & astro-
nomum fuisse. Alexandrum victoriosum bi-
bulum, &c. Carolum Cæsarem placidum, be-
nignum, mitem, humanum, magnanimum,
victoriosum. Huius usus est in genere demon-
stratio apud Rhetores, cùm laudamus aut
vituperamus personas.

Appendix de usu totius diuisionis.

Usus diuisionis est apud autores in ampli-
ficandis magnis causis.

Appendix de usu totius definitionis.

Usus definitionis est, quòd ex definitioni-
bus tanquam ex fonte argumenta omnia de-
riuentur, & tota nascatur oratio.

Alia de definitione & diuisione.

Ex definitione & diuisione formant nunc
diale-

dialectici suam docendi methodum, quam alijs didacticam vocant. Et ad hanc hæ pertinent sequentes quæstiones.

Quid res sit,	Definitionem,
Quæ causa	per
Quæ partes,	Diuisionem.
Quæ officia seu effectus	
Quæ contraria,	

Hic docendi modus de rebus ut est simplicissimus, ita naturæ accommodatissimus & propriissimus est.

Exempla methodi.

Fides est certa fiducia in promissiones de Christo, iustificans omnes coram Deo, qui eam certam & indubitatem habent.

Causæ.

Causæ fidei sunt, spiritus sanctus & verbum. Nam fides spiritus sancti donum est. Hic verò non donat fidem, nisi per ministerium verbi, ad Romanos decimo: Fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei,

Partes.

Hæc fides, de qua hic loquimur, non dividitur in partes. Est enim unus quidam motus animi, intuens in promissiones de Christo, & assentiens illis.

Effectus seu officia.

Iustificare credentes coram Deo exemplo Abrahæ. Gen. 15. Credidit Abraham Deo, & re

DIALECTICA

putatum est ei ad iustitiam. Reddere tranquillas conscientias, ad Rom. 5. Iustificati igitur si de pacem habemus.

Contraria.

Contraria fidei omnia esse possunt, quæ prædictis aduersantur, ut adserere fidem tantum esse notitiam historiæ de Christo. Adserere virtutem aut qualitatē in nobis esse ipsam fidem.

Aliud de iustificatione.

Iustificatio est gratuita imputatio peccatorum in Christo, quæ fide impletatur. Et est exceptatio personæ, ad vitam æternam.

Cause.

Causæ iustificationis sunt: Gratuita imputatio ex misericordia Dei, est fides, quæ apprehendit misericordiam. Hæ causæ geminæ apparent in exemplo Abraæ iustificati. Hic quia credit promissæ misericordiæ, ideo iustificatur, ideo imputatur ei iustitia. Has causas opponit Apostolus ad Rom. 4. debito, mercedi & merito.

Partes.

Hæc iustificatio, de qua hîc agimus, non se catur in partes: loquimur enim hîc de iustificatione valente coram Deo, quæ consistit in conscientijs de remissione peccatorum. Iustificatio legalis alio respicit, quæ redimebat tantum iustitiam coram politia Mosis.

Effectus

Effectus seu officia.

Accipere remissionem peccatorum. Nam in hoc iustificamur.

Habere pacem in conscientia, ad Rom. 5.

Certò statuere nos placere Deo.

Scire nobis donatum spiritum sanctum, qui regat nos.

Scire nos certos esse de vita æterna, & ideo iustificatos.

Contraria.

Adserere iustificationem significare in nobis qualitatem aut infusionem habitus.

Adserere iustificationis causam esse meritum, opera aut dignitatem nostram.

Adserere Patres lege naturæ fuisse iustificatos, Iudæos lege Mosaica, nos verò nostra quadam lege iustificari.

Aliud de iustitia ciuili.

Iustitia est virtus, dans vniuersum quod sum est.

Causæ.

Animus seu voluntas, que consilio seu reæ rationi ipsius intellectus obtemperat, & postea gignit iustas actiones.

Partes.

Partes iustitiae duæ sunt: Est enim iustitia, à qua boni & iusti appellantur. Et est iustitia, que dicitur beneficentia, Cicero i. Offic.

DIALECTICA

Species iustitiae idem recenset lib. 2. de Invent. quæ sunt, religio, pietas, gratia, vindictio, obseruantia & veritas.

Officia seu effectus.

Vnicuique dare quod suum est.
Neminem laedere, nisi lacesitus iniuria.
Communibus pro communibus uti, priuatis autem ut suis.

Beneficentiae hæc officia esse possunt.

Communes utilitates in medium adferre mutatione officiorum.

Dare & accipere.

Iuuare alios artibus, opera, facultatibus.

Contraria.

Contraria sunt, quæ prædictis aduersantur.

Regula de contrariis colligendis.

Contraria debent à tota methodo colligi.

Primùm, quæ definitioni contrariantur,
Deinde, quæ causis: Tertiò, quæ partibus,
Quartò, quæ officijs seu effectibus.

Sic definitioni ipsius fidei contrarium est, dicere fidem esse tantum notitiā in nobis ipsius historiæ de Christo.

Causis contrarium est, fidem esse qualitatem in nobis, aut ex nobis.

Partibus contrarium est diuidere fidem cum scholasticis, in fidem formatam, infusam & acquisitam.

Officijs

Officijs tandem est contrarium, negare, si dem iustificare, aut non solam.

De Propositione.

Propositio est perfecta sententia, nomine & verbo constans principaliter, ut, Deus seruat. Neque refert siue propositio paucis, siue multis verbis confletur, ut,

Formosum pastor Corydon ardebat Alexin.

Propositio-
nis duæ sunt
partes,

Subiectum, est prior pars in constructione, ut nominatiuus: Cæsar vicit Pompeium, Petrus legit.

Prædicatum est posterior pars in constructione, ut verbū: Cæsar subiectum est, vicit prædicatum.

Appendix.

Autores prædicatum sæpe præmittunt, ut Psal. 1. Beatus vir qui non abiit, &c. Hic beatus vir, prædicatum est. Qui non abiit, &c. subiectum. Item Proverb. 3. Beatus qui sapientiam inuenit. Beatus hic prædicatum est: Qui inuenit sapientiam, subiectum. Porro non semper verbum est prædicatum, quod nonnunquam alijs vocibus circumloquimur, intercedente copula, Est, ut: Iustitia est optimum bonum; Virtus est donum deorum: Fides est constan-
tia in dictis & factis.

DIALECTICA

Divisio propositionum prima.

Propositio duplex est.

Cathegorica est oratio, in qua simpliciter alterū tribuitur alteri, ex nomine & verbocō flata, vt Cæsar vicit Pompeiū. Aeneas est pius.

Hypothetica est oratio subiunctiua, vel qua loquimur sub conditione, vt, si honeste vixeris, bene tibi erit.

Divisio propositionum secunda.

Propositionum alia Affirmatiua, alia Negatiua,

Affirmatiua, quæ affirmat aliquid, vt Cæsar est clemens. Consul est vir grauis.

Negatiua, in qua est negandi particula, vt Cæsar non est clemens. Consul nō est vir grauis. Non datur ad Musas currere lata via.

Divisio propositionum tertia.

Vniuersales, quæ habent vniuersalia signa: vt, Omnis homo mendax est. Nemo sine vitio nascitur.

Particulares, quæ habent particularia signa, vt: quidā pueri sunt literarum studiosi.

Propositiōnes a= Indefinitæ, in quibus vniuersum de-
tione a= re aliqua dicitur, sine apposito signo:

lie Vt, Virtus est summum bonum. Qui credit in me, habet vitam æternam. Hæ in sacris frequenter occurunt, & habent vim vniuersalium.

Singulares, in quibus subiectum est nomen proprium: vt, Corydon ardebat Alexin. Petrus scribit.

De Signis.

Vniuer sig 114	Omnis, cunctus, nemo, nul- salia,	Ius, nihil, quisq[ue], qualisqua- lis, quatusquatus, quotquot.
	Particu laria	Quidam, aliquis, quispiam, quisquam, vllus.

Divisio propositionum quarta.

Propositio	Vera, quæ cum re consentit, vt, i- gnis est calidus, Homo loquitur.
	Falsa, quæ cum re non consentit, vt, Piscis volat, Canis loquitur.

Divisio propositionum
quinta.

Propositio Necessaria, in qua est definitio aut pars definitionis, vel genus, vel differentia, vel proprium, vt, Homo est animal rationale, quod loqui potest, Equus hinnit. Fides iustificat. Est enim hinnire proprium equi, & fidei proprium iustificare. Sunt autem hæ propositiones natura veræ, neq[ue] possunt mutari. Et rectè dicuntur necessariæ propositiones de natura rei: horum usus est in argumentis seu probationibus ab honesto.

Propositio Contingens, quando accidentia subiectis tribuuntur: vel quando consequentia non colliguntur necessariò ex precedentibus, vt, Lapis est albus, Vergilius est poëta, Paris iuuenis amat. Huius usus est in argumentis coniecturalibus. Cæterum vnum contingens non facit necessariam probationem, multa

DIALECTICA

multa tamen cōtingentia probant aliquid sibi, vt, Dauus in Andria Terentij, multis contingentibus à conjecturis probat, non iridatum Pamphilo vxorem

De usu propositionis.

Vsus propositionis est, vt in magnis & prolixis orationibus, totius rei summam paucis verbis complectamur. Summam enim rei cōperta propositione, melius intelligimus, & facilius iudicare possumus de tota oratione & omnibus argumētis, vt summa est propositio libri primi Aeneidos, Aeneam vi tempestatū ex Sicilia delatum Carthaginem.

De oppositionis quatuor Speciebus.

Oppositio est duarum propositionum, in quibus eadem subiecta, & prædicata manent, dissensio.

Contrariæ sunt duæ vniuersales. Altera affirmatiua, altera negatiua, vt,

Omnes homines sunt mortales,
Nemo hominum est mortal is.

Hæ nunquam simul veræ esse possunt, si sunt ex definitionis partibus conflatae. Falsæ autem simul esse possunt in contingentia materia.

Subcontrariæ sunt duæ particulares: Altera affirmatiua, altera negatiua, vt,

Quidam homines fauent Euangelio.

Quidam homines non fauent Euangelio.

Hæ simul veræ esse possunt in contingentia ma-

ti materia: Subalternæ particulares sunt, ex vniuersalibus collectæ, Vt,

Omnes homines nati sunt ad miseriam.

Quidam homines nati sunt ad miseriam.

Hæ inter se non dissentiunt.

Contradictoriæ sunt vniuersales & affirmatiuæ, & particulares negatiuæ, vt,

Omnis iniuria temeraria est.

Quædam iniuria non est temeraria.

Aut duæ singulares, vt,

Voluptates sunt mortales.

Quædam voluptates non sunt mortales.

Aut duæ indefinitæ, vt,

Aeneas pius est.

Aeneas pius non est.

Hæ maximè inter se dissentiunt, neque vnuquam aut veræ aut falsæ simul esse possunt.

Appendix.

Ratio discernendi oppositas propositiones, per omnes oppositionis species, in distractis vnius manus digitis, excepto pollice, mōstrari potest: quare non opus est depicta aliqua figura.

De Conuersione.

Conuersio est propositionum duarum inter se, quantum ad verborum structuram atinet, præpostera mutatio.

Conuersio duplex.

Simplex, quando propositio simpliciter
verti-

DIALECTICA

Vertitur manentibus ijsdem signis, vt: Nullus homo est lapis, Nullus lapis est homo. Vertitur hoc modo vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua, vt: Nulla virtus est in honesta, & nihil in honestu est virtus. Quidam monachi sunt casti, & quidam casti sunt monachi.

Accidentalis, cum non manent eadem signa, hac ex vniuersalibus colliguntur particularia, vt, Omnis homo est animal, & quod animal est homo.

Appendix de usu conuersio- nis.

Vsus conuersionis est pleruntq; in epiphrenatis, & seruit probationibus s;æpe conuersio, & vt obscuræ propositiones illustrentur.

De æquipollentijs.

Æquipollentiæ sunt mutationes sermonis, alijs atq; alijs verbis, vt:

Nemo non trahitur voluptate.

Trahit quenque sua voluptas.

Omnis forma est periculosa ad tutandam pudicitiam.

Nulla non forma periculosa est ad tutandam pudicitiam.

Appendix.

Conuersiones & æquipollentiæ à Grammaticis petendæ veniunt. Sunt enim aliud nihil, quam loquendi rationes.

ERASMI SARCIERIL

4

De argumentatione.

Argumentatio est probatio institutæ pro positionis: de qua ambigebatur.

De usu argumentationis.

Usus argumentationis est, ut ad eius formam tanquam ad regulam quandam referamus causarū argumenta, in iudicando de illo rum cohærentia, non ut illis utamur in dicendo aut scribendo, iuxta Dialectices modum præscriptum. Concipit enim Dialectica argumentum quām potest simplicissimè & ieuniatantum, In dicendo autem vtendum est copia & elegantia. Sic Cicero in oratione pro Mi lone, longa hac argumentatione vtitur:

Vim vi depellere licet.

Milo occidens Clodium, vim repulit vi,
Igitur Milo iure Clodium occidit.

Hanc argumentationem nō nudè ponit Ci cero, sed diffundit eam per totam orationem, in magna copia & elegantia, nihil non rerum cognatarum, cùm ad Maiorem, tum ad Mino rem, tum etiam ad cōclusionem trahens, quibus exornat argumentationem alioqui nudā & simplicem, uerūm vt cohærentiam oratio nis plenè perspiciamus, & prolixitate verbo rum nō decipiamur. Igitur tota oratio ad præ dictam argumentationem est referenda.

Sic probè intellecturus sextum, septimum & octauum caput ad Romanos, hęc argumen tatio erit tibi consyderanda:

Iustifi-

DIALECTICA

D A Iustificari debent habere bona opera,
A I Vos etsi iustificari,
gitur debet habere bona opera

Hanc argumentationem non simpliciter
proferit Paulus, sed admisscer alias atque alias
quæstiones, quas obiter solvit. Item alia atque
alia argumenta, collationes, antitheses, &c. Ceterum
nuda argumentatio perspecta atq; ob
seruata, non seducitur subiecta exhortationum
& digressionum.

Ad eundem modum ut intelligas quæ
tum caput ad Romanos, adeoq; ferè bonam
epistolæ partem, ad hæc argumentationes di-
ligenter respicies.

Quicquid iram operantur, non iustificat.
Lex iram operantur.

Ergo lex non iustificat.

ALTERA.

Quicquid facit dubitantes conscientias,
non iustificat.

Lex facit dubitantes conscientias,
Ergo lex non iustificat.

Hæc argumentationes erunt ex prolixa e-
pistola totum negotium redidunt planius &
apertius.

Et Ciceronis orationem pro Archia, nemo
sanè capiat, nisi sequentis hyllegiuni adiuua-
mine:

Nemo deditus luxui est studiosus bona-
rum artium.

Celius est studiosus bonarum artium,
Ergo

Ergo Cælius non est luxui deditus.

Contingit autem ut ilis hic de eruendis argumentationibus usus, non solum in magnis & prolixis scriptis, sed etiam in illis non adeo longis. Sic Christi responsonem Matth. 12. nemo facilè intelliget, qua respondet Pharisæis damnantibus eum, tanquam illū, qui dæmonia in nomine Beelzebub ejiceret, cùm propter miram breuitatem, tum propter alia argumenta admixta, nisi quis totam disputationem ad hunc syllogismum reuocaret:

Filiij vestri ejiciunt dæmonia præsidio spiritus sancti.

Ego sum ex filiis vestris,

Ergo & ego ejcio dæmonia præsidio spiritus sancti.

Et quanquam plura argumenta aspersa sunt, quibus probat Christus se in nomine Beelzebub non ejcere dæmonia, tamen hoc tanquam principali reguntur alia & confirmantur.

Ad hunc modum & locum Matth. cap. 6. facilius intelliges de thesauro, obseruata hac argumentatione:

Nemo sollicitè cogitando potest addere ad staturam suam unum cubitum.

Ergo cura pro victu vana est.

De speciebus argumentationis.

Species argumentationis sunt quatuor, Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum.

D

DIALECTICA

D A Iustificati debent habere bona opera,
A L Vos estis iustificati,
gitur debetis habere bona opera.

Hanc argumentationem non simpliciter profert Paulus, sed admiscet alias atque alias quæstiones, quas obiter soluit. Item alia atque alia argumenta, collationes, antitheses, &c. Cæterum nuda argumentatiōe perspecta atq; obseruata, non seducimur turba exornationum & digressionum.

Ad eundem modum ut intelligas quartum caput ad Romanos, adeoq; ferè bonam epistolæ partem, ad has argumentationes diligenter respicies:

Quicquid iram operatur, non iustificat.

Lex iram operatur.

Ergo lex non iustificat.

ALTERA.

Quicquid facit dubitantes conscientias,
non iustificat,

Lex facit dubitantes conscientias,

Ergo lex non iustificat.

Hæ argumentationes erutæ ex prolixa epiстola totum negocium reddunt planius & apertius.

Et Ciceronis orationem pro Archia, nemo sanè capiat, nisi sequentis syllogismi adiuamine:

Nemo deditus luxui est studiosus bona-
rum artium.

Cælius est studiosus bonarum artium,

Ergo

Ergo Cælius non est luxui deditus.

Contingit autem ut ilis hic de eruendis argumentationibus usus, non solum in magnis & prolixis scriptis, sed etiam in illis non adeo longis. Sic Christi responsionem Matth. 12. nemo facilè intelliget, qua respondet Pharisæis damnantibus eum, tanquam illū, qui dæmonia in nomine Beelzebub ejiceret, cùm propter miram breuitatem, tum propter alia argumenta admixta, nisi quis totam disputationem ad hunc syllogismum reuocaret:

Fili⁹ vestri ejiciunt dæmonia præsidio spiritus sancti.

Ego sum ex filiis vestris,

Ergo & ego ejcio dæmonia præsidio spiritus sancti.

Et quanquam plura argumenta aspersa sunt, quibus probat Christus se in nomine Beelzebub non ejcere dæmonia, tamen hoc tanquam principali reguntur alia & confirmantur.

Ad hunc modum & locum Matth. cap. 6. facilius intelliges de thesauro, obseruata hac argumentatione:

Nemo sollicitè cogitando potest addere ad staturam suam unum cubitum.

Ergo cura pro victu vana est.

De speciebus argumentationis.

Species argumentationis sunt quatuor, Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum.

D

DIALECTICA

De Syllogismo.

Syllogismus est, ex quo necessaria conclusio, id est ex duabus propositionibus colligitur, ut,

Omnis veritas parit odium.

Prædicatio Euangelij est veritas,

Ergo prædicatio Euangelij parit odium.

Conclusio est ipsum thema: ut, questio hodie est seu ipsum thema, An sola fides iustificet? Hoc sic probamus, ex duabus propositionibus præmissis,

Quicquid tranquillat cōsciētias, iustificat.

Fides sola tranquillat conscientias,

Ergo sola fides iustificat.

Hic vides ipsum thema sortiri conclusionis locum.

De partibus syllogismi.

Partes syllogismorum sunt tres termini. Major est, qui tantum in priore propositione ponitur, ut, Omnis q credit in Christū, pius est.

Minor, qui tantum ponitur in posteriore propositione, ut, Petrus credit in Christum.

Medius est, qui usurpatur in utraque propositione, ut, Ergo Petrus pius est.

Appendix.

Ex tribus terminis fiunt duas propositiones, ex quibus nascitur conclusio, ut in praecedenti syllogismo: Qui credit in Christum, est medius terminus: hic coniungit terminos, Pius & Petrus.

ITEM.

ITEM.

Virtus h̄ic in mundo beat homines:

Iustitia est virtus h̄ic in mundo existens,

Ergo iustitia beat homines:

Virtus est medius terminus, qui positus
bis ante conclusionem, coniungit reliquos du-
os terminos, iustitiam & beare homines:

Valde prodest pueros assuefacere, vt ad pre-
dictum modum terminos inquirant. Nam ex
terminorū pluralitate s̄æpe accidit, quod fal-
sus syllogismus pro vero venditetur.

Regulae contra uanos & inutiles
syllogismos.

1. Ex solis negatiis nihil sequitur, ut,

Nulla virtus est inhonesta.

Nulla iniustitia est virtus,

Ergo nulla iniustitia est inhonesta.

2. Ex solis particularibus non potest effici
syllogismus: vt,

Quidam homines sunt casti.

Petrus est homo,

Ergo Petrus est castus:

Appendix:

Casu nonnunquam ex particularibus &
negatiis solis sequitur conclusio, sed hoc nō
est perpetuum, vt,

Nullū animal, excepto hoīe, ratione prædi

Nullus lapis est animal, (tum est:

Ergo nullus lapis ratione præditus est.

ITEM:

Quædam virtus est beneficentia.

DIALECTICA

Iustitia est virtus,
Ergo iustitia est beneficentia.

3 In syllogismo non debent esse plures termini, quām tres: vt hæc ratiocinatio non co-
hæret,

Fortes non vincuntur nisi à fortioribus.
Hannibal & Hasdrubal fuerunt fratres,
Ergo Hannibal & Hasdrubal non sunt ni-
fi à fortioribus victi.

Quatuor sunt hīc termini, Fortes, à fortio-
ribus, Hannibal & Hasdrubal, & fuerunt fra-
tres.

ITEM.

Omnis magistratus debet vim iniustum
vi pellere.

Petrus est Apostolus,
Ergo Petrus debuit vim à Christo pellere.
Quatuor sunt termini, magistratus, vi de-
pellere vim, Petrus & Apostolus.

ITEM ex amphibolis.

Sacerdotes veteris testamenti sacrificarūt
externas victimas pro peccatis,
Homines Christiani sunt sacerdotes,
Ergo homines Christiani sacrificabūt ex-
ternas victimas pro peccatis.

Hīc ex amphibologia quatuor sunt termi-
ni. Nam in maiore sacerdotes ad Mofis regnū
spectant, quod nunc cessauit. In minore sacer-
dotes noui testamenti intelliguntur, & sunt
spirituales, offerentes spirituales hostias.

Item

*Item ex confusione substantiae &
accidentium.*

Omnia emisti, quæ erant vendibilia,
Album emisti,
Ergo album erat vendibile.

Sub voce Omnia, quæ nihil excludit, tan-
quam sub vocabulo substantiae, omne id in-
telligitur, quod emitur: album accidentis est.

ITEM.

Quicquid emisti, comedisti,
Crudum emisti,
Ergo crudum comedisti.

ITEM.

Quod non perdidisti, habes,
Cornua non perdidisti.
Ergo cornua habes.

Et hic Quod, substantia: nomen est. Quod
enim significat hic, quam rem, non qualem.
Cornua verò, rem qualem.

De figuris syllogismorum.

Figuræ syllogismorum tres sunt. { Prima,
Secunda,
Tertia.

De prima Figura.

Prima figura est simplicissima accommo-
datio causæ ad conclusionem, & est naturalis.
Est autem in prima figura medium, in maio-
ri subiectum, in minori prædicatum.

DIALECTICA

De Modis.

Modi dicuntur, quod vocabula per se nihil significant, sed quod ad eorum nomenclaturam syllogismi disponuntur,

Modi primi Figure quatuor sunt,

Barbara,
Celarent,
Darij,
Ferio.

De usu modorum.

Ex modorum vocalibus estimantur propositiones, ut,

- A Nota est vniuersalis adfirmatiæ.
- E Nota est vniuersalis negatiæ.
- I Nota est particularis adfirmatiæ.
- O Nota est particularis negatiæ.

De diuisione modorum.

Vniuersalis	est modus quo do conclusio est	Vniuersalis, Particularis, Adfirmatiæ Negatiæ
Particularis		
Affirmatius		
Negatius		

REGVLÆ.

- Conclusio semper fit particularis, si altera propositionum fit particularis,
- Conclusio negatiæ fit, altera propositionum negatiæ existente.

De dispositione syllogismorum primæ figuræ.

Ad dispositionem syllogismorum primæ figuræ, satis est puero scire, ex magis communi-

piori-

nioribus, & minus communioribus vocibus syllogismum componi. Illæ Maiorem occupant, hæ Minorem. Voco autem magis communiora vocabula, quæ in tractatione quinque vocum genera minus communiora, quæ ibidem species appellauimus, vt,

Magis communia.	Animal	Homo, vacca, canis.
	Arbor	Pyrus, pomus, vlmus.
	Elementa	Ignis, aér, aqua, terra.
	Ars	Grammatica, Rhetorica.
	Metallum	Aurum, argentum, ferrum.
	Affectus	Ira, lætitia, dolor.
	Frumentū	Hordeum, triticum, auena.
	Malus	Pharisæus, sceleratus, impius, Anabaptista.
	Homo	Petrus, Paulus.

His obseruatis, non est difficile syllogismum primæ figuræ componere, modò & præcedentia præcepta fideliter teneas. Exempli gratia : Arbor magis commune vocabulum est, vel genus: pyrus minus commune est, vel species: hinc talis potest confici syllogismus,

BAR Omnis arbor in se vitam habet.

BA Omnis pyrus est arbor,

RA Ergo omnis pyrus in se vitam habet.

Item affectus magis commune est vocabulū, vel genus. Dolor minus commune est, vel species,

Ex his talis fit syllogismus in Celarent,

C E Nullus adfectus prodit sine impetu,

L A Omnes dolores sunt adfectus,

R E N T Ergo nulli dolores prodeunt sine im-

petu.

Item, homo communius est vocabulum,
quam Petrus, hinc talis syllogismus nascitur
in Darij.

D A Omnis homo corde dolens de pecca-
tis, gratiam consequitur.

R I Petrus est horio,

I Ergo Petrus dolens corde de pecca-
tis, gratiam consequitur.

Item, Malus communius est vocabulum,
cōtinens sub se varias hominum species, Pha-
risæos, sceleratos, impios, Turcas, Christianos
in speciem, Anabaptistas, &c. hinc talis syllo-
gismus potest fieri in Ferio.

F E Nemo malus fert lucem.

R I Anabaptistæ sunt mali,

O Ergo Anabaptistæ non ferunt lucem.

Appendix.

Patet nunc ex præcedentibus exemplis,
simpliçissimam & rectissimam rationem esse
disponedi syllogismos in prima figura, si ma-
gis communibus in Maiore vocabulis, subie-
ceris in Minore minus communia. Possunt
autem appellari magis communia vocabula
omnia illa, quæ aliquot voces sub se continēt:
vt, virtus continet sub se iustitiam, pruden-
tiam. Vocabulum Iusti coram Deo, iustos & co-
ram hominibus. Vox Impij, Pharisæos, hypo-
critas,

eritas, inimicos verbi. Sic & Maius varias hominum species sub se habet. Res diuina, continet sub se verbū Dei, præcepta Dei, leges, magistratus, &c. Ex quibuscunq; igitur volueris magis & minus communibus vocabulis, poteris sine omni labore syllogismum compnere, vt,

BAR Omnes res diuinæ sunt colendæ,

BA Omnia præcepta Dei sunt res diuinæ.

RA Ergo omnia præcepta Dei sunt colenda.

ITEM.

Nulla res diuina est repudianda.

Verbum Dei est res diuina,

Ergo Verbum Dei non est repudiandum.

ITEM.

Omnis res diuina est amplectenda.

Omnes leges magistratum sunt res diuinæ,

Ergo omnes leges magistratum sunt amplectendæ.

Appendix.

Facit ad dispositionem syllogismorū primæ figuræ, scire Maiorem plerunq; esse insinuñem, ac communem quandam sententiam, vt,

Nulla gloria paratur sine inuidia.

Restitutio bonorum studiorū est gloria,

Ergo restitutio bonorum studiorum non caret inuidia.

ITEM.

Obsequium parit amicos.

DIALECTICA

Adulari est præstare obsequium,
Ergo adulari parit amicos.

I T E M.

A Omnis veritas odium parit.
Prædicatio Euangelij est veritas,
Ergo prædicatio Euangelij parit odium.

De secunda figura.

Secunda figura paulò remotius, medium
à conclusione colligit: In qua medium est præ-
dicatum in Maiore ac Minore. Est autem usus
syllogismorum huius figuræ apud autores in
conjecturalibus argumentis, & in deliberatio-
nibus, ut,

Nullus verè amplectitur Verbum, qui nō
communicat.

Falsi Euangelici non communicant,
Ergo falsi Euangelici non uerè amplectū-
tur verbum.

I T E M. in deliberationibus.

Thema sit: Num liceat Christiano conten-
dere coram iudicibus.

Nihil impiū est, nisi qd verbo aduersatur.
Cotēdere in iudicio nō aduersatur Verbo,
Ergo contendere in iudicio non est impiū.

De modis secundæ figuræ.

Modi secundæ figuræ, } Cæsare,
} Camestræ,
} Festino,
} Baroco.

R E G U L A.

Conclusio in hac figura semper est negativa.

De

*De dispositione syllogismorum
secundæ figuræ.*

Difficilius est in hac figura certam aliquā dispositionem præscribere. Tamen dupli-
ter videntur huius figuræ syllogismi compo-
ni posse. Ex effectibus seu officijs rerum & per-
sonarum. Deinde ex coniunctionum causalium
præsidio, quæ causas effectuū perhibent.
Exempli gratia in Camestres:

C A Omnes liberales artes reddunt ciuil-
les homines,
M E S Nulla manuaria articia reddunt ci-
uiles homines,
T R E S Ergo nulla manuaria articia sunt
artes liberales.

Exemplum de coniunctione causalii.

Nulli contemptores verbi saluabuntur,

Omnes pij saluabuntur,

Ergo nulli pij sunt contemptores verbi.

Hic syllogismus ex coniunctione causalii
colligitur: Pij saluabuntur. Effectus hic est:
Quia non contemnunt verbum: Hæc causa
est effectus ex coniunctione causalii.

Appendix de dispositione.

Forma itaque componendi syllogismos
huius figuræ sic se habet: In subiecto Maioris
vox ponitur, cuius effectum seu officium po-
nes in prædicato Maioris. Et hic effectus est
contrarius effectui in Minoris prædicato,

In

DIALECTICA

In subiecto minoris locabis vocem contrariam voci positæ in subiecto Maioris. In prædictato Minoris pones effectū seu officium subiecti Maioris. Et hic effectus erit cōtrarius effectui in Minoris prædicato. Deinde addes cōclusionem, quæ indicabit contraria subiecta in vtraq; propositione, & habebis secundæ figuræ syllogismum. Est autem hæc dispositio generalis, seruiens communioribus syllogismis, qui ab esse aliquid ad non esse colligunt.

Exemplum in Cæsare.

CÆ Nulli impij possidebunt regnum Dei.
SA Omnes pij possidebunt regnum Dei,
RE Ergo nulli pij sunt impij.

Subiectum Maioris est vox impij. Effectus qui sequitur impios, est in prædicato Maioris, nimirum, non possidere regnum Dei. Et hic effectus cōtrarius est effectui in prædicato Minoris. In Minoris subiecto est pij vox contraria voci in subiecto Maioris. In prædicato Minoris est effectus, qui manebit pios, videlicet possessio regni Dei. Et hic effectus est contrarius effectui in prædicato Maioris. Inde sequitur necessaria conclusio, quæ continet voces subiecti in vtraq; propositione contrarias.

CA Omnes mali oderunt iustitiam.

MES Nulli boni oderunt iustitiam,

TRES Ergo nulli boni sunt mali.

Eandem dispositionem & hic vides. Effectus malorum rest odiſſe iustitiam, contrarius effectui

effectui Maioris Bonorum, non odiſſe iuſtitiam, contrarius effectui Minoris. Voces vtriusq; subiecti contrariæ ſunt, vt boni & mali. Conclusio repetit contrarias voces vtriusque ſubiecti.

Fe Nemo cādidus ſuijpsius encomia effert.
ſti Eurialus ſuijpsius encomia effert,
no Ergo Eurialus non eſt candidus.

Et hīc effectus vtriusq; prædicati ſunt contrarij, ſicut & voces vtriusq; ſubiecti. Et quamquam Eurialus non potest opponi candido, quantum ad voces attinet, tamen intellectu opponitur Eurialus candido. Peccat enim cōtra candiditatem, aut eſt persona nō candida. Conclusio repetit contrarias voces. Personam non candidam, & candidum.

Ba Io.8. Omnes qui liberi ſunt, filius liberat
ro Phariseos non liberat filius,
co Ergo Pharisei non ſunt liberi.

Neq; alia eſt hīc diſpositio, quām in præcedentibus ſyllogiſmis. Subiecta Maioris & Minoris contrarias voces habent, liberos, & perſonas Phariseorum non liberas. Prædicata vtriusq; propositionis contraria ſunt, idq; eorum, qui ex effectuum diuerſitate liberantur & non liberantur. In conſuſione redeunt vtriusq; propositionis contraria ſubiecta.

*De materia ſyllogiſmorum ſecundæ
figuræ.*

Vt pueri materiam in promptu habeant
ad

DIALECTICA

Modesti non sunt luxuriosi, quia non vivunt immodestè.

Profunda & magna scripturæ mysteria infan-
tibus in verbo non sunt prædicanda, quia
carnales sunt, 1. ad Corinth. 3.

Nihil seruat præter verbum, quia est poten-
tia Dei.

Nulla opera iustificare possunt, quia non tran-
quillant conscientias coram Deo.

Ex hac farragine sume effectum cum cau-
sa annexa, & conficies syllogismum. Exempli
gratia:

Iudæi non sunt ex Deo. Hic effectus est. Quia
non audiunt Verbum Dei. Hæc causa est.

Ca Omnes qui sunt ex Deo, Verbum Dei
audiunt.

mes Nulli Iudæi Verbum Dei audiunt,
tres Ergo nulli Iudæi sunt ex Deo.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulli operarij iustificabuntur.

fa Omnes credentes iustificabuntur,
re Ergo nulli credentes sunt operarij.

Appendix.

Syllogismi huius figuræ ex vna figura in
aliam transponi possunt, mutatis tantum pro
positionibus, vt,

Omnes credentes iustificabuntur.

Nulli operarij iustificabuntur,

Ergo nulli operarij sunt credentes.

Hic vides syllogismum in Cæstres, qui
paulò antè erat in Cæsare.

Versus

Versus comprehendentes prime & secundæ figuræ modos.

Barbara, Cælarent, prime, Darij, Ferioq;,
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ.

De tertia figura.

Tertia figura, in qua medium est subiectū in vtraq; propositione. Huius figuræ syllogismi rari extant apud autores, nisi quod forte nonnunquam incident per occasionem magis, quam ex artis præscripto. Est enim ratio hæc colligendi à communi vsu, & loquendi consuetudine aliena. Id quod patet in Bocardo & Disamis huius figuræ modis, in quibus Maior particularis est, contra naturam omnium Syllogismorum. Sunt autem in hac figura omnes conclusiones particulares.

Modi tertiae figuræ sunt sex, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

De syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositorius est, in quo medium est singulare in vtraque propositione. Est verò huius syllogismi usus in argumentis ductis ab exemplis, cùm probamus, aut illustramus aliquid per exempla. Utuntur autem cōmodè his syllogismis expositorijs, qui publicè aut legunt, aut docent. Nam vt illis fidès adhibeat, & res de quibus agunt, aperi- tiores fiant, viua exemplorum demonstratio requiritur. Et Christus expositorio non rarò

DIALECTICA

In subiecto minoris locabis vocem contrariam voci positæ in subiecto Majoris. In prædicto Minoris pones effectū seu officium subiecti Majoris. Et hic effectus erit cōtrarius effectui in Minoris prædicato. Deinde addes conclusionem, quæ indicabit contraria subiecta in vtræ propositione, & habebis secundæ figuræ syllogismum. Est autem hæc dispositio generalis, seruiens communioribus syllogismis, qui ab esse aliquid ad non esse colligunt.

Exemplum in Cæsare.

CÆ Nulli impij possidebunt regnum Dei.
SA Omnes pij possidebunt regnum Dei,
RE Ergo nulli pij sunt impij.

Subiectum Majoris est vox impij. Effectus qui sequitur impios, est in prædicato Majoris, nimirum, non possidere regnum Dei. Et hic effectus cōtrarius est effectui in prædicato Minoris. In Minoris subiecto est pij vox contraria voci in subiecto Majoris. In prædicato Minoris est effectus, qui manebit pios, videlicet possessio regni Dei. Et hic effectus est contrarius effectui in prædicato Majoris. Inde sequitur necessaria conclusio, quæ continet voces subiecti in vtræ propositione contrarias.

CA Omnes mali oderunt iustitiam.
MES Nulli boni oderunt iustitiam,
TRES Ergo nulli boni sunt mali.

Eandem dispositionem & hic vides. Effectus malorum est odiſſe iustitiam, contrarius effectui

effectui Maioris Bonorum, non odiſſe iuſtitiam, contrarius effectui Minoris. Voces vtriusq; subiecti contrariæ ſunt, vt boni & mali. Conclusio repetit contrarias voces vtriusque subiecti.

Fe Nemo cādidus ſuijpsius encomia effert.
ſti Eurialus ſuijpsius encomia effert,
no Ergo Eurialus non eſt candidus.

Et hīc effectus vtriusq; prædicati ſunt contrarij, ſicut & voces vtriusq; subiecti. Et quanquam Eurialus non poteſt opponi candido, quantum ad voces attinet, tamen intellectu opponitur Eurialus candido. Peccat enim cōtra candiditatē, aut eſt persona nō candida. Conclusio repetit contrarias voces. Personam non candidam, & candidum.

Ba Io.8. Omnes qui liberi ſunt, filius liberat
ro Phariseos non liberat filius,
co Ergo Pharisei non ſunt liberi.

Neq; alia eſt hīc dispositio, quām in præcedentibus ſyllogismis. Subiecta Maioris & Minoris contrarias voces habent, liberos, & personas Phariseorum non liberas. Prædicata vtriusq; propositionis contraria ſunt, idq; eorum, qui ex effectuum diuerſitate liberantur & non liberantur. In conclusione redeunt vtriusq; propositionis contraria subiecta.

*De materia ſyllogismorum ſecundæ
figuræ.*

Vt pueri materiam in promptu habeant
ad

DIALECTICA

ad componendos huius figuræ syllogismos, necessarium coaceruabunt sibi farraginem contriarum vocum. Item addent illarum vocum effectus & officia.

Farrago contrariarum uocum, una cum additis effectibus, seu officijs.

Virtutis	Inclinare ad recte agendum.
Vitij	A bono auertere & recto.
Iustitiae	Vnicuique dare quod suum est.
Iniustitiae	No dare vnicuique quod suum est.
Legis	Turbare conscientias.
Euangelij	Consolari conscientias.
Fidei	Iustificare.
Operum	Non iustificate.
Prudentiae	Verum inquirere & cognoscere.
Imprudentiae	Verum non inquirere & cognoscere.
Iusti. (tiae)	Neminem laedere. (re)
Iniusti est	Inferre iniuriam.
Fortis	Vincere suos affectus in rebus omnibus.
Effemina- ti	Indulgere affectibus pro libidine in omnibus.
Modestiae	In dictis & factis seruare ordinem.
Immode- stiae	In dictis & factis non seruare ordinem.
Christiani	Colere magistratum.
Impij	Non colere, quamquam deberet.
	Hic enim effectus sequitur impium, Ad Rom. 1.
Boni	Amare literas.
Mali	Odiſſe literas.

Ex hac farragine sume duas voces *contra* rias, & dispone illas iuxta prædicta præcepta, sic habebis huius figuræ syllogismum, vt,
Ca Omnis virtus inclinat ad rectè agendū.
me Nullū vitium inclinat ad rectè agendū,
tr es Nullum ergo vitium est virtus.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulla iniustitia dat vnicuiq; qd suū est.
fa Omnis iustitia dat vnicuiq; qd suū est,
re Ergo nulla iustitia est iniustitia.

Appendix.

Qui nunc syllogismi non possunt iuxta prædictam dispositionem cōfici, illi præsidio coniunctionum causalium absolui possunt. Nam per has causæ & effectus connectuntur. Et prodest hīc farraginem habere causarum & effectuum adminiculō coniunctionis causalis connexorum:

Iudæi non sunt ex Deo, quia non audiunt verbum Dei.

Pharisæi non possunt esse liberi, quia Filius eos non liberat.

Seditiosi lēdunt magistratum, quia non sunt Christiani.

Mali oderunt bona; quia non sunt boni,
Impij non saluabuntur, quia cōtemnunt Verbum.

Operarij non iustificabuntur, quia carent fide in Christum.

Imprudentes non inquirunt uerum, quia carent prudentia.

Modesti

DIALECTICA

Modesti non sunt luxuriosi, quia non vivunt
immodestè.

Profunda & magna scripturæ mysteria infan-
tibus in verbo non sunt prædicanda, quia
carnales sunt, i.ad Corinth.3.

Nihil seruat præter verbum, quia est poten-
tia Dei.

Nulla opera iustificare possunt, quia non tran-
quillant conscientias coram Deo.

Ex hac farragine sume effectum cum cau-
sa annexa, & conficies syllogismum. Exempli
gratia:

Iudæi non sunt ex Deo. Hic effectus est. Quia
non audiunt Verbum Dei. Hæc causa est.

Ca Omnes qui sunt ex Deo, Verbum Dei
audiunt.

mef Nulli Iudæi Verbum Dei audiunt,
tres Ergo nulli Iudæi sunt ex Deo.

ITEM in Cæsare.

Cæ Nulli operarij iustificabuntur.

fa Omnes credentes iustificabuntur,
re Ergo nulli credentes sunt operarij.

Appendix.

Syllogismi huius figuræ ex vna figura in
aliam transponi possunt, mutatis tantum pro
positionibus, vt,

Omnes credentes iustificabuntur.

Nulli operarij iustificabuntur,

Ergo nulli operarij sunt credentes.

Hic vides syllogismum in Camestres, qui
paulò antè erat in Cæsare.

Versus

*Versus comprehendentes primæ & se-
cundæ figuræ modos.*

Barbara, Cælarent, primæ, Darij, Ferioꝝ,
Cæsare, Camestres, Festino, Baroco, secundæ.

De tertia figura.

Tertia figura, in qua medium est subiectū in vtraqꝫ propositione. Huius figuræ syllogismi rari extant apud autores, nisi quod forte nonnunquam incidunt per occasionem magis, quam ex artis præscripto. Est enim ratio hæc colligendi à communi vsu, & loquendi consuetudine aliena. Id quod patet in Bocardo & Disamis huius figuræ modis, in quibus Maior particularis est, contra naturam omnium Syllogismorum. Sunt autem in hac figura omnes conclusiones particulares.

Modi tertiae figuræ sunt sex, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

De syllogismo Expositorio.

Syllogismus expositorius est, in quo medium est singulare in vtraque propositione. Est verò huius syllogismi usus in argumentis ductis ab exemplis, cùm probamus, aut illustramus aliquid per exempla. Utuntur autem cōmodè his syllogismis expositorijs, qui publicè aut legunt, aut docent. Nam ut illis fidès adhibetur, & res de quibus agunt, aperi- tiores fiant, viua exemplorum demonstratio requiritur. Et Christus expositorio non raro

DIALECTICA

¶ **V**isus est, item Paulus, & reliqui Apostolici scrip-
tores. Hic quisq; liberè colligere potest, quæ
vult, modò medium in vtræq; propositione
maneat subiectum singulare. Sic probaturus
homines fide iustificari, in hunc modum ab
exemplo argumentaberis:

Abraham est iustificatus fide,

Abraham fuit homo,

Ergo homines iustificantur fide.

Item exemplo docturus bona opera non
iustificare pios, hæc potest esse iusta ratiocina-
tio.

Paulus nihil sibi conscius, tamen non est iusti-
ficatus.

Paulus fuit pius,

Ergo nulli pij etiam nihil sibi consciij erunt iu-
stificati.

Item exemplo ostensurus non esse pecca-
tum Christiano habere propria, hic sequens
probabit expositorius.

Dauid propria habendo non peccauit,

Dauid fuit Christianus,

Ergo Christiani nō peccant habendo pro-
pria.

Item declaraturus exemplo, plangere mortu-
os non esse peccatum pijs, ex sequenti syl-
logismo patebit:

Joseph planxit mortuum parentem, & nō
peccauit,

Joseph fuit pius,

Ergo pijs integrum est mortuos suos sine
peccato plangere. Item

Item illustratus vinum inebriare homines, sic collige,

Iste est vino inebriatus,

Iste fuit homo,

Ergo homines inebriantur vino:

De dispositione expositorij.

Facit ad dispositionem expositorij, obseruare in prædicato Minoris semper poni personā aut rem, ad quam accōmodatur exemplū.

Regulus seruauit hostibus fidem,

Regulus fuit Romanus,

Ergo omnes Romani hostibus seruabunt fidem.

Hic vides prædicatum Minoris personam esse, ad quam accommodatur exemplum.

ITEM.

Hæc cereuisia facile inebriat.

Hæc cereuisia cocta est ex lupulo & hordeo,

Ergo quicquid coquitur ex hordeo & lupulo facile inebriat.

Hic prædicatum Minoris vides rem esse, ad quam accōmodatur exemplum.

De materia ad hunc syllogismum necessaria.

Exemplio Abraæ. Licet Christianis belligerari, pro seruando proximo, Gen. 14.

Abraæ. Licet mentiri Christianis in necessitate p̄ salutē proximi. Gen. 12. Vbi Abraam in Ægypto Sarām vocat suam sororem.

DIALECTICA

Vxoris Securitas pijs periculosa est. **Vx.**
Loth. or enim Loth respiciens contra
mandatum angelorum, versa
est in statuam salis, Gen. 19.

Iacob. Fideliter & simpliciter agendum
est pijs, cum illis, qui eos decipe
re moliuntur, Gen. 30. ubi legi
tur Iacob nullo usus dolo con
tra subdolum Laban.

Herodis. Hypocritæ tandem in apertum
furorem prorumpunt contra
Christum: nam Herodes pri
mùm coram Magis se pium si
mulat, postea persequitur Chri
stum.

Exemplo
Laban. Hypocritæ non carent timore. I
gitur inquit Laban ad Iacob:
Ineamus fœdus.

Iacob. Nihil vi rapere debent Christia
ni, sub prætextu pietatis. Iacob
enim Gen. 33. à Sichimitis emit
partem agri, in qua fixit sua ten
toria.

Dinæ. Ocius causa est scortationis. Di
na enim sectata ocium, incidit
in scortationem, Gen. 34.

Ioseph. Crux patienter ferenda est.

Herodis. Principes malè sibi consciij, sem
per timent, ne fugentur aduen
tu Euangelij. Herodes enim tur
batus est, cum audisset Christū
natūm. Christi

Exemplo

Christi. Cedendum est Christianis impietati ad tempus : Sic Christus Bethleem reliquit, & abiit in Ægyptum.

Ioannis. Conuenit prædicatoribus pœnitentiam & remissionem peccatorum simul prædicare, sicut Ioannes facit, qui terret & solatur simul.

**Gerge-
senorū.** Sæpe quæstus aut victus gratia
damnant homines Verbum,
quod alioqui damnare in con-
scientijs non possunt. Gergesenij
enim iubent Christum à suis fi-
nibus secedere, propter amissos
porcos tantum.

Reguli. Hostibus seruanda est fides ab omnibus cordatis & honestis viris. Siquidē hic regulus propter seruandam fidem maluit ad hostes redire, & supplicium ferre, quām nō seruādo fidem, in honeste viuere.

Decij. Omnibus hominibus conuenit pro salute patriæ oppetere mortem.

Fabij. Cunctari in bello prodest du-
cibus.

**Alici-
biadis** Recompensat vulgus magnis vi-
ris beneficia ingratitudine.

Exempla

DIALECTICA

De Enthymemate.

Enthymema est cogitatio cū adiecta sententia, vel ratio, *Ein Kürz bedencken mit einem schönen sentenz / oder gewisser vrsach.* Principes ac heroës viri præ reliquis vulgari bus hominibus crebrius vtuntur enthymematis. In his semper deest altera ppositio vel Major, vel Minor, idq; aut propter breuitatē, aut propter notitiam pretermissæ. Usus enthymatum est in conjecturalibus argumentis, in quibus ex industria omittitur altera ppositionum, quæ infirmior videtur. Pertinent ad enthymemata & epiphonemata, vt,

Magnæ molis erat Romanā condere gentē,

Quare? Quia magna magnis parantur. Tenerius plenus est enthymematum. Quia in causis ciuilibus tractandis plerunque conjecturis utimur: & Euangelia ac Paulinæ Epistolæ inspersa habent multa Enthymemata.

Partes Enthymematis duæ sunt,

Antecedens est prior propositio, vel ex Maiore vel Minore, vt Pamphilus amat. Consequens est ipsa conclusio: Ergo Pamphilus abhorret à matrimonio,

De dispositione Enthymematum.

Dispositio Enthymematis facilis est, obseruata tātummodò causa alicuius rei aut fa-

Et, ut quia Pamphilus amat, igitur abhorret à matrimonio. Integer erit syllogismus in hūc modum,

Omnis qui amat, abhorret à matrimonio
Pamphilus amat,
Ergo Pamphilus abhorret à matrimonio.

*Exemplum Enthymematum, in quibus
deest Maior.*

Ebrietas mala est.

Igitur est vitanda.

Maior deest: Omne malum est vitandum.

ITEM

Iustitia fidei est res bona,

Ergo apprehendenda est.

Maior deest. Omnis res bona est apprehendenda.

ITEM.

Euangelium est veritas,

Igitur odium parit.

Maior deest: Omnis veritas parit odium.

Exempla in quibus deest Minor.

Vim vi pellere licet,

Igitur Clodius iure cæsus est à Milone.

Minor deest: Milo vim Clodij repulit.

ITEM.

Virtus non debet carere præmijs,

Igitur nec iustitia.

Minor deest: Iustitia est virtus.

DIALECTICA

ITEM.

**Omnia bona postponenda sunt causa Eu-
angelij.**

Igitur mobilia postponi debent.
Minor deest: Mobilia sunt bona.

Appendix.

Quia enthymemata nō ita statim omnia videntur probata esse: ideo pueri diligenter obseruabunt: Primum, vt perspiciant, vtra propositio desit. Deinde vt enthymemata ad integras syllogismos reducant, ita fiet, ne pueri breuitate decipientur. Sic in proximo enthymemate Minor deest, quam si adieceris, erit perfectus syllogismus, & erunt aptiora omnia, vt,

**Omnia bona postponenda sunt causa Eu-
angelij.**

Mobilia sunt bona,

**Ergo mobilia causa Euangelij postponen-
da sunt.**

De materia Enthymematum seruiente dispositioni.

Prodest & hīc obseruare & tanquam in promptu habere multas causas seu rationes, ex quibus plerūq; conficiuntur enthymemata. Illarum hīc cōgeriem aliquam adiūcere libuit.

Iudæi non sunt ex Deo, quia non audiunt verbum Dei.

Petrus

Petrus est suspendendus, quia furatus est.

Lex non iustificat, quia iram efficit.

Fides iustificat, quia tranquillat conscientias.

Iustitia est amplectenda, quia facit bonos & iustos.

Opera bona facienda sunt, quia ad nouam vitam iustificamur.

Bellum fugiendum est, quia est res mala.

Solum seruat Verbum, quia est potentia Dei.

Ratio non intelligit spiritualia, quia cæca est in rebus Dei.

Deus non est autor peccati, quia iustus est.

Indiligentia nullæ artes parantur, quia usus est artium magister.

Euangelium odium parit, quia damnat proprias iustitias coram Deo.

Papistica doctrina plausibilis est, quia cōmendat propriam coram Deo iustitiam.

Homo ex lege naturæ nō potest clarè cognoscere Deum, quia naturalis notitia fracta est in Adam.

Hæ causæ & rationes inuersæ tantum & transpositæ enthymemata efficiūt, vt,

Omnes qui non audiunt Verbum Dei, nō sunt ex Deo,

Igitur Iudæi non sunt ex Deo.

ITEM.

Lex iram efficit,

Ergo non iustificat.

ITEM.

Omnis res mala fugienda est,

DIALECTICA

Igitur bellum fugiendum.

Appendix.

Rethores olim vocabant propriè enthy-
memata, argumenta à contrarijs ducta, vt,
Nulla salus bello,
Igitur pacem te poscimus omnes.

ITEM.

Paries est albus,
Igitur non est niger.

ITEM.

Virtus est laudanda,
Igitur vitium est vituperandum.

ITEM.

Iustitia facit bonos & iustos,
Igitur iniustitia efficit malos & iniustos.

De Inductione.

Inductio est inuersus syllogismus: quia
hic non ex vniuersalibus, vt in reliquis su-
perioribus syllogismis colligimus, sed ex singu-
laribus vniuersalia. Inductionis v̄sus est apud
autores in citandis exemplis. Et quia vnum
exemplum, aut singulare infirmū est ad pro-
bandum aliquid: igitur inductionem inuenē
re Dialectici, vt sic ex multis exemplis, atque
ad eo ex multis singularibus fieret probatio
firmior.

REGULA.

Perfecta est inductio, quæ nullum singu-
lare omittit. Imperfecta & vitiosa est, quæ ali-
quot singularia omittit.

Exemplum

Exemplum uitiosæ Inductionis.

Germanorum ecclesia subdita est Papæ,
 Item Gallorum ecclesia,
 Item Anglicorum, Item Italorum,
 Ergo omnes ecclesiæ mundi subditæ sunt
 Papæ.

Vitiosa est & inualida inductio, quia Ru-
 thenica ecclesia non est subdita Papæ, neq; a-
 liæ complures.

Exempla ueræ inductionis,
 Cereuifia Sigenensis inebriat,
 Item Marpurgensis,
 Item Misnenfis,
 Item Saxonica,
 Igitur omnis cereuifia inebriat.

ITEM.

Abraham iustificatus est fide,
 Item Sara, Jacob, Gedeon, Item Dauid atque
 adeò omnes sancti,
 Igitur omnes qui iustificantur, fide iustifican-
 tur.

ITEM.

Adam crucem tulit vir sanctus & pius. I-
 tem Abel, Abraham, Jacob, item Christus: Nec
 dissimilia exempla reperiuntur,
 Ergo omnes sancti & pij ferent crucem.

De dispositiōne inductionis.

Dispositio inductionis facilis est, modò
 scias ad conclusionē vniuersalem, singularia
 esse accommodanda. Cōclusio ipsum thema est,
 quod

DIALECTICA

quod probatur singularibus, Ut probaturum
ingratitudinem, sequi omnia magna benefi-
cia, adde hæc singularia:

Milciadem pro magnis beneficijs secuta
est ingratitudo, item Themistoclem, item Ci-
ceronem, & omnes alios bonos viros multa
beneficia conferentes in Respublicas,
Igitur omnia magna beneficia sequitur ingra-
titudo.

De materia inductionis.

Quò pueri materiam componendi induc-
tiones habeant, parabunt sibi syluam quan-
dam singulorum, qualia sunt hæc:

Adam propter peccatū punitus est à Deo.

Item Cain, ædificatores turris Babylonii
cæ,

Sodomitæ & Gomorrhitæ, Onan & peccato-
res, atque adeò omnes. Ergo, &c.

Chanaan dedit pœnas inobedientiæ pa-
ternæ.

Item Absolon, Ammon, nec non & alij o-
mnes:

Ergo & cæteri.

Dathan propter inobedientiā erga superio-
res miserè perijt, Item Abiron, Chore, Semei.
Nec constat ullum esse dissimile exemplum.
Ergo, &c.

Regulus vir bonus, hostibus seruauit fi-
dem, item Fabritius Cōsul Pyrrho regi, Ale-
xander cuidam Indo, Carolus Cæsar Gallo-
rum regi, idem & alij boni omnes semper fe-
cerunt. Ergo, &c.

Cal-

Callicrates vir fortis & magnanimus, cōtempnit mortem, Item Chilo Lacon, Item Socrates, Aristippus, Diogenes, Julius Cesar, Epaminundas, & omnes alij viri fortes. Ergo, &c.

Fides rara est apud Germanos, item apud Italos, Gallos, Græcos, & nullibi nō. Ergo, &c.

Farraginem singulorum petes ex Valerio, Sabellio, & alijs, qui ad locos communes congettare exempla.

De Exemplo.

Exemplum est accommodatio similitudinis à persona ad personam, neque abhorret à forma Enthymematis. Efficacius est autem exemplum in persuadendo, quàm in probando. Huius usus est apud autores in collatione personarum à simili.

REGVLA.

Similitudo vt est causa bonæ consequentiæ, ita dissimilitudo est causa consequentiæ malæ: vt hęc se inuicem non recte sequuntur.

Dauid passus est se eligi regem contra impium Saulem.

Ergo & ego patiar me eligi contra impiū magistratum.

Dissimilitudo hīc est, nam Dauid mandatum habuit, Samueli diuinitūs datum, ego autem non itidem, imò mihi prohibitum est.

ALTERA REGVLA.

Sæpe fit, quod plura dissimilia in uno exemplo

DI ALECTICA

emplo concurrant, ideò dissimilia acri iudicio perspicienda sunt.

Sacerdotes veteris Testamenti obtulerunt externa sacrificia, ut pecora.

Ergo & noui testamenti sacerdotes, quales sunt omnes credentes, externa sacrificia offerent.

Hic plura sunt dissimilia: Nam sacerdotes veteris Testamenti non conueniunt cum noui Testamenti sacerdotibus: Hi enim spirituales sunt, Illi politici & ciuilis regni sacerdotes. Item sacrificia dissimilia habent, scilicet externa & spiritualia.

Paradigmata ueri Exempli.

Abraham bellum gesit pro salute proximi.

Ergo & Christiani bellum gerere possunt pro seruando proximo.

Ioseph pius patienter tulit crucem,

Ergo & nos crucem patienter feremus.

Maximilianus potuit vincere Venetos,

Ergo & Carolus vincet.

De dispositione exempli.

Dispositio exempli nullam habet difficultatem, tantum refert scire cōmiseri similia. Prodest & hic exemplorum farraginem præ manibus habere.

Abraham suo de iure cessit propter seruādam pacem, Gen.13.

Hic enim ibi Loth cedit.

Pharae

Pharao. Punit Deus persequentes pionis.

rum.

Abrahæ. Credendum est simplici verbo, sine deliberatione, Gen. 12.

Abelis & Iacob, Pij semper habent suos Caimos & Esauitas, hoc est, persecutores.

Joseph. Liberat Deus à cruce, vbi nulla est occasio liberandi. Quis enim credidisset eum liberatum iri, qui de heræ stupro erat accusatus?

Phariseo Operarij à charitatis operibus sunt alienissimi.

Balaam. Non est obediendum impijs magistratibus, vt pecces contra Deum. Sic Balaā noluit audire Balac regem Moabitum, vt malediceret Israël, Num. 22.

Seruo- rum. Opus est externa prædicatio verbi: Nam serui abeunt cum suis talentis & negociantur, Matth. 25.

De Sorite.

Sorites Latinis coaceruatio est, cùm voces necessariò cohærentes, vt generum, specierū, causarum, effectuum iunguntur: neq; abhorret multū hæc coaceruatio à gradatione Rhetorica.

Exempla Soritis.

Ocium parit luxum.

Luxus inopiam,

Inopia

Exempla

DIALECTICA

Inopia latrocinia & furta,
Ergo ocium parit latrocinia & furta.

Ocium genus est : Luxus species, velociū
causa est, Luxus effectus. Luxus causa inopia
est, inopia latrociniorum & furorum. Con-
clusio est à causa principali, ad effectus poste-
riores.

ITEM.

Institutio adfert eruditionem,
Eruditio cognitionem Verbi Dei,
Cognitio Verbi Dei vitam æternam,
Ergo & institutio utilis est, ut accipias vi-
tam æternam.

ITEM.

Adflictio parit patientiam, Patientia pro-
bationem, Probatio spem, Spes non pudefa-
cit, Ergo nec adflictio pudefacit.

ITEM.

Omnes erunt salui, qui inuocabunt no-
men Domini.

Inuocantes nomen Domini oportet cre-
dere,

Credentes oportet audire Verbum,
Qui Verbum audiunt, oportet ut habe-
ant prædicatores,

Ergo nemo saluus fiet sine prædicatione.

ITEM.

Contemptus bonarum artium parit inci-
uilitatem atq; inhumanitatem,
Inhumanitas turbat tranquillitatem,
Turatio tranquillitatis fundit sanguinē,
& adfert multa mala,

Ergo

Ergo contemptus bonarum artium fundit sanguinem, & adfert multa mala.

ITEM.

Nimia familiaritas parit contemptum.
Contemptus obtræstationem,
Obtræstatio famam lœdit,
Ergo nimia familiaritas nocet famæ.

De dispoſitione Soritum.

Dispositio Soritum pendet ex generum, specierum, causarū, effectuum, & vocum cognatarum mutua suppositiōe & cohærentia: Neq; ex sāpe prædictis præceptis difficile erit cognoscere, quæ genera, quæ species, item quæ causæ, & qui effectus sint.

APPENDIX.

Soriten vitiosam faciunt voces non necessariò cohærentes, hoc est, quæ non sunt vel genus, vel species, vel causæ, vel effectus, vel cognata: Vocamus autē cognatas voces, quod vna absq; altera non potest subsistere: Sic charitas & spes fidei sunt res cognatae.

Exempla uitiosæ Soritis.

Spiritussanctus dat bonas artes.
Bonæ artes perturbant Respublicas.
Respublicæ perturbatæ pereunt.
Ergo & spiritussanctus peribit.

Hic perturbatio rerum publicarum, non recte tribuitur artibus tanquam causæ. Nam effectus bonarum artium est conseruare Res-

DIALECTICA

publicas, tranquillitatis in statu : Siquidem docent ciuitatem, & cōsuetudinem, per quā seruantur Respubl. Neq; rectē colligitur spiritum sanctum peritum.

Qui bene legit, erit diues.

Diuitiæ reddunt insolentes,

Insolentia gignit contemptum,

Contemptus facit beatos,

Ergo qui bene legit erit beatus.

Hic verbum Legit, amphiboloni est, neq; beatitudo est effectus cōtemptus, tanquam operis operati: Quanquam verum est, quod cōtemptus propter verbum aliquando habitus fit beatitudinem, aut sub spe iam fit beatus. Neq; cōuenit, bene legentem ideo esse beatum.

ITEM.

Opulentia parit contemptum,

Contemptus saturitatem,

Saturitas prudentiam,

Prudentia cognitionem veri,

Ergo opulentia parit cognitionem veri.

Hic multa sunt inconuenientia. Nam opulentiam non sequitur contemptus: Siquidem nemo aliis maiori habetur in precio, quam qui est opulentus: Item nec saturitas effectus est ipsius contemptus, sed opulentia: Nec saturatis effectus est prudentia. Oriuntur enim ex saturitate ferocia & violentia. Verum tamen est, prudentiam causam esse cognitionis veri. At falsum est, opulentiam parere cognitionem veri.

De

De Locis.

Locus est sedes seu index argumenti, quo monemur vnde petenda sint argumēta, & vt sciamus, quid in cogitando animus sequi debat: Sunt enim loci nihil aliud, quām indices & monitores, quos sequatur animus, cūm de aliqua re scribendum dicendūmue fuerit.

R E G V L A.

Tractatio de locis non materiam, quæ ex bonis autoribus petenda est, sed rationem inueniendæ materiæ docet, vt oblata quæstio-
ne de fide: An fides iustificet. Loci admonebūt
te de materia, quid sit scribendum aut dicen-
dum. Ea autem quæ scribenda sunt vel dicen-
da de fidei iustificatione, ea, inquam, è sacris
Biblijs petes. Porrò quia dicimus aut scribi-
mus vel de personis, vel de re aliqua: Ideo du-
plices loci inde nascuntur, videlicet persona-
rum & rerum. Res hīc omne argumentum di-
citur præter personam.

De locis personarum.

Patria, sexus, parentes, ætas, educatio, disci-
plina, vel institutio, studia, sodalitia, mores,
seu ingenium, res gestæ, genus seu conditio
vitæ, mors.

Plures loci personarum colligi possunt à
circumstantijs seu accidentibus, quæ cadunt
in personas, vt nomen, virtus, fortuna, adfe-
ctio, &c. Est etiam usus locorum, persona-
rum apud Rhetores in statu conjecturali,

DIALECTICA

Ut probaturus, an Vlysses Aiacem occiderit,
omnes prædicti loci adhiberi possunt.

A locis igitur personarum in hunc modū
sumuntur argumenta.

A Patria.

Germanus est: Igitur integer est.

Græcus est Vlysses: Igitur leuis, inconstans
& insidiosus.

Ex Æthiopia est usq; hæc: Igitur fusca.

A Sexu.

Vir est: Igitur aptior ad bellum.

Mulier est: Igitur nō debet loqui in cœtu.

A Parentibus.

Carolus Cæsar vir cordatus est, Igitur &
filius iunior Carolus cordatus erit.

Ab ætate.

Ad ætatem pertinent pueritia, adolescen-
tia, senectus. Apud Rethores in pueritia de in-
genio & de educatione agitur. In adolescentia
de studijs & rebus gestis. In senectute de consi-
lijs disputatur, quibus iuuet Respublicas ali-
quis.

Argumenta ab ætate.

Puer est.

Igitur non potest prudenter agere.

Adolescens est Aeschinus,

Quare non est in eum sœuiendum pro-
pter peccatum.

Cato

Cato vir senex fuit,
Igitur potuit Rempublicam prudentibus
ac rectis consilijs regere.

Ab educatione.

Delicatè educatus est Vlysses,
Igitur Aiacem occidit.
Vlysses obstetricem habuit furiosam,
Igitur non mirum est, si & ipse furiosus
fuerit.

A disciplina.

Non mirum est Ciceronis filium doctum
& bonis moribus præditum fuisse, quia Cratippum præceptorem habuit, idq; Athenis.

Monachi indoctos habuerunt præceptores,
Quid ergo mirum si ipsi sint indocti.

A Studijs.

Studia sunt, ad quæ à natura quisq; est propensus.

Philosophus est,
Igitur non potest odisse amatores philosophiæ.

Sutor curat corium,
Igitur non curat liberiora studia.

A Sodalitijs.

Semper vixit cum helluonibus Artophila.

Igitur quid noui accidit, si & ipse helluo effectus sit.

DIALECTICA

A moribus seu ingenio.

Hic locus spectat ad naturalem indoletm;
Vlysses semper magnificit homicidas,
Igitur Aiacem occidit.
Verres reus est repetundarum,
Quia à natura rei alienæ fuit cupidus.

A rebus gestis.

Res gestæ vel turpes vel honestæ sunt, ut,
Rex Galliæ semper mouit iniusta bella,
Igitur dignus est qui pellatur è regno.
Andreas de Doria semper feliciter pugnauit,
Igitur & Turcicum bellum ei committendum est.
Carolus Cæsar nullam victoriam amisit,
Igitur & Gallum vinçet.

A uitæ genere.

Episcopus est, Igitur doceat.
Sacerdos est, Curet igitur sacra,
Sartor est, Sarçiat igitur vestes.

A morte.

Ad mortem pertinent, quæ circa mortem,
in morte, & post mortem contingunt, vt,
Romulus ex oculis hominū trāslatus est,
Igitur Deus est factus.
Enoch & Elias sublati sunt viui in cœlū,
Quare beati sunt facti.

Latro pédens Christo à dextris in cruce,
inquit ad Dominum: Domine meméto mei,
cūm veneris in regnum patris tui.

Ergo

Ergo latro ille beatus est factus.

De locis rerum.

Loci rerum dicuntur omnes, qui nō sunt personarum. Sunt autem hi:

Definitio.

Partes definitionis, genus, species, proprium, differentia, Etymologia, Coniugata.

Causæ quatuor, { Efficiens,
Formalis,
Materialis,
Finalis seu effectualis,

Antecedentia & consequentia,

Totum & partes,

Similitudo,

Par,

Maius & minus,

Opposita,

Contraria ex qualitate,

Contraria ex relatione,

Contraria per priuationem,

Contraria propositionum,

Diuersa seu disparia,

Exemplum,

Autoritas,

Signum,

Hi præcipui sunt rerum loci, qui vſu & lectione bonorum autorum facilius discuntur, quām præceptis, quæ nihil sunt, niſi legendo & ſcribendo conſirmentur. Argumenta à rebus ſic ducuntur.

DIALECTICA

A definitione.

Primus & præcipuus locus est à definitio-
ne. Nam argumenta quæ inde ducuntur, om-
nia necessaria sunt & firma.

Duplicia autem sumuntur argumenta
definitione, Negatiua, & adfirmatiua.

Exempla adfirmatiua.

Fides est certissima fiducia, qua ex verbo Dei
certi sumus, per Christū esse nobis remis-
sionem peccatorum, & fieri nos filios Dei,
Igitur seruat fides.

I T E M.

Omnia signa ad remissionem peccatorū
instituta, magnificienda sunt.

Sacramentum est signum altaris ad remis-
sionem peccatorum institutum,
Ergo sacramentum altaris debet à nobis
magnificeri.

I T E M.

Omne quod ab inhonesto auocat, cum v-
tilitate est colendum,

Matrimonium est quod auocat ab inhone-
sto, dum impedit stuprum, simulq;
est vtile ad procreandam sobolem.

Ergo matrimonium colendum est.

Exempla negatiua.

Papistæ non docuerunt mortificationem &
viuificationem simul in pœnitentia,
Ergo non rectè docuerunt de pœnitentia.

Est

Est enim pœnitentia quæ constat contritione & fide,

Nulla doctrina ejici debet ex Ecclesia, quæ terret & solatur simul.

Euangelium est doctrina, quæ terret & solatur simul.

Ergo Euangelium non debet ejici ex ecclesia.

ITEM.

Nihil contemnendum est, quod dicit ad Christum,

Lex dicit ad Christum: Est enim pædagogus ad Christum usq.

Ergo lex non est contemnenda.

A definito.

Christianus rex est in spirituali regno Christi,

Igitur dominari debet super peccatum, mortem, diabolum, mundum.

ITEM.

Christianus sacerdos est,

Igitur offerre debet.

Quæ verò sint Christianis sacrificia, Paulus docet 12. ad Romanos.

REGVLÆ.

Cui definitio conuenit, ei conuenit & definitum: Et econtrario, Cui adimitur definitio, ei adimitur & definitum. Et econtrà.

A genere.

A genere argumentamur ad speciem negotiū etantū, vt:

DI DIALECTICA

Animal non est,

Igitur non est homo.

Virtus non est res mala,

Igitur nec iustitia.

Nullū animal s̄ævit in speciē sui generis,

Ergo nec homo in hominē s̄æuire debet

REGVLA.

Cui adiunitur genus, ei adimitur & species, vt, Arbori non conuenit animal, Ergo nec homo species.

Appendix.

Item à genere colligimus adhuc adfirmatiua & negatiua argumenta, oppositis signis vniuersalibus, vt:

Omnis virtus inclinat ad recte agendum,
Ergo & iustitia inclinat ad recte agendum.

ITEM.

Nullum metallum preciosius est auro,
Ergo nec argentum preciosius est auro.

A specie.

A specie argumentamur ad genus adfirmatiue tantum, vt:

Ignis est,

Igitur elementum.

Pyrus in se vitam habet,

Ergo & arbor.

REGVLA.

Cui tribuitur species, ei tribuitur & genus.

De

De differentia & proprio.

Quia paucissimè sunt verae differētiæ, igitur per propria eas circumloquimur. Próprium verò id tantum dicimus, quod vni rei cōuenit. Quare hic cauendum est, ne speciebus temerè adscribatur, quod illarum nō est. Porro quia nec proprium cuiusque speciei facilè cernitur, puerò fatis est officia respicere: ut, non rectè dices grammaticam esse argumentandi artem. Nam argumentari soli dialecticæ propriè, seu ex officio conuenit. Item non rectè dices equum ridere, quod solius est hominis: Hinnire equi proprium est. Ducuntur autem hinc duplia argumenta, adfirmativa & negativa.

*Euangelium confolatur conscientias,
Igitur est utilis doctrina.*

*Nam proprium est Euangelij officium
conscientias solari.*

ITEM.

*Lex iram efficit,
Igitur intranquillas facit conscientias.*

ITEM

*Episcopi nostri non docent,
Igitur non sunt veri Episcopi.*

ITEM.

*Monachi non amplectuntur verbum,
Igitur non sunt Christiani.*

DIALECTICA

Ab Etymologia.

Non adfert iniuriam,

Igitur iustus est.

Euangelium pacat conscientias,

Igitur lætum nuncium est.

Benefacit alijs,

Igitur beneficus est.

Etymologiæ argumentum est, quod n.

scitur ex proprietate vocabuli.

A coniugatis.

A coniugatis argumentum est, quando v.
nius vocis deriuata, aut diuersi casus occur-
runt, vt,

Sapienter agit,

Igitur sapiens est.

Hic numus habet effigiem Cæsaris,

Ergo ad Cæsarem pertinet.

Fortiter pugnauit Hannibal,

Igitur vir fortis fuit.

A causis, & primū ab efficiente.

A causa efficiente duo cadunt argumenta
adfirmatiua & negatiua, vt:

Deus ordinauit magistratum,

Igitur colere eum debemus.

Leges ciuiles à Cæsaribus sunt conditæ,

Igitur magno in preci habendæ sunt.

Fides est donum spiritus sancti,

Ergo non est humanum opus.

Christus filius Dei est,

Ergo non Iosephi simpliciter.

REGV-

REGVLÆ.

Causas sufficientes sequitur necessarius effectus:

**Credimus in Iesum Christum,
Igitur sumus iusti.**

**Effectus non potest sequi, vbi non est, aut non
fuit causa, vt iustificatio non potest esse si-
ne fide.**

A materia.

**A materia commendantur & vituperan-
tur res. Fiunt autem à materia argumenta in
hunc modum:**

Desunt ligna & lapides,

Igitur non potest extrui domus.

Pannus abest,

Igitur non potest fieri vestis.

Hordeum, lupulus, & aqua deficiunt,

Igitur non potest parari cereuisia.

**Ex luto tantum compactum est hoc ædi-
ficium,**

Igitur non potest diu durare.

**Ex marmore hæc domus fundamentum
habet,**

Igitur non potest corruere.

A forma.

**A forma plerunque argumentamur, cum
res commendamus ab arte, qua factæ sunt, vel
ab externa specie. Est enim forma illud ipsum
quod regit materiam, vt,**

Rotundum est vas,

Igitur

DIALECTICA

Igitur volubile.
Tunica est pannus hic,
Igitur indui debet.
Coruus est niger,
Ideo habet nigredinem.
Quadratum est hoc lignum,
Ergo ad mensam est aptum.
Hæc tabula est bene proportionata,
Igitur optimum habuit artificem.
Plicata est vestis,
Igitur Germanica: Nam Hungari, Rutte-
ni non habent plicatas vestes.
Ab effectibus seu causa finali.
Sumuntur ex hoc loco argumenta hone-
statis & utilitatis, vt,
Virtus honesta est,
Igitur expertenda est.
Liberare subditos ab iniuria decet magistra-
tum,
Igitur Turcæ bellum inferendum est.
Euangelium est virtus Dei, ad salutem o-
mni credenti,
Igitur amplectendum est.
Publicæ scholæ ciuiles reddunt homines,
& alias multas cōmoditates adferunt,
Igitur sunt erigendæ.
Iustificatio fidei pacem conscientijs ad-
fert,
Ergo omni gaudio inquirenda est.
Ab antecedentibus & consequen-
tibus.

Hic

Hic locus plerūq; in sacris literis occurrit, vt,
 Cæcus implorat præsidium Christi,
 Igitur certū est, quod bene sibi pollicitus
 fit de Christo.

Leprosus adorat & inuocat Christum,
 Igitur prius credidit.

Mulier adorat Christū, & petit ab eo auxi-
 lium,

Igitur prius de Christo audiuit.

Magdalena iustificata fuit à peccatis,

Igitur prius fidem habuit.

Fabius cunctando vicit hostes,

Igitur prius magno vsus est consilio.

*Regulæ appendicis uice adicctæ locis
 sumptis à causis.*

Vna causa naturalis nō habet in eodem sub-
 iecto contrarios effectus, vt:

Ignis calefacit,

Igitur non frigefacit.

Dubitatio auget desperationem,

Ergo non depellit aut minuit.

Cœlum serenum cras dabit diem,

Igitur non nubilum.

Lex conscientias terret,

Igitur non solatur.

Vocamus hic causam naturalem propriam
 & sufficientem.

Secunda regula.

Vna res non habet diuersa efficientia, quo-
 rum singula sufficiunt, vt,

DIALECTICA

Si opera conferunt gratiam,
Frustra igitur mortuus est Christus.
Si lex potest iustificare,
Ergo nihil officij habet Christus.

A toto ad partes.

Huius loci usus est apud autores in divisionibus. Regula h̄ic generalis est. Posito toto necesse est ponere & partes, quae si sunt necessariae, eas rite sequitur totum. Ut infirma est ratioinatio:

Vnguibus caret hic,
Igitur non potest diutius viuere.

Exempla firma.

Docet p̄oenitentiam & remissionem peccatorum,
Igitur Euangeliū docet.
Religionem tractat,
Igitur timorēm & fidem in Deum.
Agit de iustitia, prudentia, &c.
Igitur de virtute agit.
Aedificium est hoc,
Igitur parietes, ligna habet.
Homo est,
Ergo caput, ventrem, manus, pedes habet.

A similitudine.

Argumentis similitudinīs utuntur autores, non tam in probando quām illustrando & amplificando sua. Quare & h̄ec argumenta plerūq; infirma sunt.

A pari.

A Pari.

Si à Deo maledictus est, qui patrem contempsit,

Ergo & maledictus est, qui matrem contemnit.

Numitor qui fratrem eiecit è regno, miserè perijt.

Ergo miserè peribit, qui sororem vicecerit è regno.

Hic patriam prodidit, & dedit pœnas,

Ergo & ille pœnas dabit, qui eandem incendio perdidit.

A minori ad maius.

Discipulus intelligit hoc,

Ergo & præceptor.

Cæsar Maximilianus potuit Venetos ad pacem cogere,

Igitur & Carolus potest.

Tribus milibus (vt fertur) Carolus Româ cepit,

Igitur decem millibus eam capiet.

Vergilius I. Aeneidos.

Pallas potuit perdere Argiuos,

Ergo & ego Iuno Troianos perdam, Iouis soror ac coniunx.

A maiori ad minus.

Turca hactenus non potuit vincere Cesarem Carolum,

DIALECTICA

Ergo nec Gallus vincet,
Præceptor hæc nescit,
Igitur & discipulus.

Appendix.

Nihil periculosius est, quam similitudini-
bus ludere. Item nec difficilior quicquam a-
liud. Referes autem ad similitudinis locum o-
mnes collationes, parabolæ & exempla apud
bonos autores.

De oppositis.

Opposita hic sunt per antithesin à contra-
rio collationata.

A Contrarijs.

Contraria qualitatum sunt, ut frigus, ca-
lor, humidum, siccum, durum, molle. &c, ut
Corpus calidum est,
Igitur non friget.
Terra humida est,
Igitur non siccata.
Hoc lignum molle est,
Igitur non est durum.
Iustitia virtus est,
Igitur non est vitium.

A contrarijs ex relatione.

Dominus est,
Igitur non est seruus.
Pater est,
Igitur non est filius.
Discipulus est,
Ergo non est præceptor.

Apri-

A priuatiuis,

Priuatio h̄c significat deesse aliquid, quod
ad esse possit, vt:

Inops est;

Igitur non est diues.

Lux est,

Igitur non sunt tenebræ.

A contradictione.

Contradic̄tio est in propositionibus simi-
pliciter, vt,

Cælius est literarum studiosus,

Igitur Cælius non est inimicus literarum.

Cœlum mouetur;

Igitur non stat.

Petrus vivit;

Igitur non est mortuus.

Hæ Propositiones nunquam simul veræ esse
possunt aut falsæ.

A diversis.

Germanus est,

Igitur non est Gallus.

Homo est,

Igitur non est vacca.

Ab exemplis.

Ad exempla pertinent proverbia, fabulæ,
& sententiæ doctorum & magnorum homi-
num. Item autoritates, vt Vergilius dicit.

Scinditur intertum studia in contraria

vulgaris,

Igitur vulgus inconstans & mobile est.

DIALECTICA

Terentius dicit:

Omnis melius sibi malunt quam alteri,
Igitur omnes studemus priuatæ utilitati.
Grus extrahens lupo ossa hærentia in gula, &
post multa promissa risum accepit pro suo
beneficio.

Igitur perit quod facis ingratu.

Coluber frigore propemodum enecatus, à ru-
stico domum delatus, veneno domū in-
fecit,

Igitur sæpe obsunt, quibus tu profuisti.

Regnum cœlorum simile est reti, in quo ca-
piuntur boni & mali pisces,

Ecclesia ergo, quæ intelligitur per regnum cœ-
lorum, bonos & malos continet.

Regnum cœlorum simile est fermento,

Igitur creditum Euangeliū sensim mortifi-
cat sensum carnis: & sensim emendat vi-
tam, mores, & animos piorum.

Regnum cœlorum simile est grano sinapi,

Igitur verbum in speciem contemptum, ta-
men potentia Dei est.

A signis.

Qui locus hic à signis est, apud Rethores &
coniecturis dicitur. Sunt autem signa notæ
quæ sensu deprehenduntur, ut,

Rubescit,

Igitur reus est.

Visus est Vlysses sepelire Aiacem,

Igitur eum occidit.

Cruentum gladium domum detulit,

Igitur

Igitur patrauit necem.

Tristem habet vultum,

Igitur infortunio premitur.

In his argumentis regnat Terentius, ut in *Andria Actu 2. Scen. 2.*

Paululum obsonij,

Ipsus tristis, (ptiæ,

De improviso paratæ nu-

Solitudo ante ostium,

Nemo introit,

Nemo exit,

Nihil ornati,

Nihil tumulti,

Igitur falsæ
sunt & fictæ
nuptiæ.

Appendix de locis.

Hæc de locis. Restat nunc scire ex prædi-
ctis locis quosdam esse probabiles, qui conti-
nent probabilia argumenta, quæ ex coniectu
ris constant tantum. Quosdam verò necessa-
rios esse, qui gignunt argumenta necessaria,
& firmas probationes, dū ex definitione vel
partibus eius aliquid colligimus, ut:

Cruentum gladium in manu habuit,

Igitur necem peregit.

Hoc argumentum probabile tantum est,
nec probat necessariò. Econtrà necessarium
est & firmum argumentum.

Bellum est vindicta, quam exercet magi-
stratus,

Ergo licet bellum gerere.

De Hypothetica propositione.

DIALECTICA

Hypothetica propositio est conditio, qua
ad iicitur causæ. Cognoscitur autem ex com-
muni usu loquendi, ut,

Wenn ein guter Herbst wer/ so würde der
wein reiff/ Aber es ist kein guter Herbst/ da
rumb wirt der wein nit reiff.

Species	Conditionis,	huius seruit	Particula	Si,
hipothe-	Copulati-			Et,
ticæ,	ua,			Aut,
	Disiunctiua,			Seu,
				Vel.

*De dispositione hypotheticarum
conditionalium.*

Valet in conditionalibus consequentia,
quādo sibi ipsi mutuo respondent antecedentia & consequentia.

Si virtus perit, iustitia perit,
Sed virtus perit. Ergo & iustitia.
Si honeste vixeris, bene tibi erit.
Sed non viuis honeste,
Igitur non erit tibi bene.
Si ex lege est iustitia, irrita est promissio.
Sed promissio non est irrita,
Ergo ex lege non est iustitia.
Si opera iustificant, seruarentur etiam
impij operarij,
Sed impij operarij non seruantur,
Igitur opera non iustificant.

APPENDIX.

Conditionis propriè sola meretur dici
hypothetica. De

ERASMI SARCERIL.

52

De dispositione copulatiue.

Copula hic non est referenda ad regulam Grammatices, sed ad coherentiam materie, an partes materie apte cohaerant. Requiritur in hac, ut vtracum pars sit vera, ut:

Euangelium annunciat remissionem peccatorum, & solatur conscientias,

Christus donat peccata, & Christus seruat corpora peccatorum.

APPENDIX.

Copulatiua remotio est à natura hypotheticæ.

De dispositione disiunctiue.

In disiunctiuis sic colligimus diuersa, ut alteram partem urgeamus propter aduersarios, ut,

Aut studendum est puro verbo, aut humanis traditionibus.

Sed non studemus puro verbo,
Igitur humanis constitutionibus stude-

mus.

Aut virtus est à bono viro amplectenda,
aut vitium.

Sed virtus à bonis amplectitur,
Igitur vitium non amplectitur à bonis.

CANDIDO LECTORI
Typographus S.

QUAM hucusq; impressione nostra
peruenissemus, & pagellæ ali-
quot fortè alioqui uacaturæ uideren-
tur, libuit nobis psalmum Dauidis quin-
quagesimū, ab illustri clarissimo qz nostri
Seculi Poëta Ioanne Stigelio Latina Ele-
gia redditum: & precationem pro Eccle-
sia Dei, eiusdem Autoris, ex uerbis Esaiæ
capite lxij. dulcissimis uersibus hexame-
tris conscriptā, propter singularem tum
eruditionem, tum pietatem hic potius
ad calcem operis apponere, quam ina-
nes tibi offerre chartas. Proinde consili-
um hoc nostrū æqui boni qz facias, quæ-
so, candide Lector, & nobiscum hæco-
mnia etiam ueluti preciosas marga-
ritas grato amplectere ani-
mo. Valeque fe-
liciter.

Psalmus

PSALMVS QVINQVAGESIMVS
 Dauidis, Latina Elegia redditus à nobi
 li Poëta Ioanne Stigelio.

ARGVMENTVM PSAL. 50.

*Ante Deum fœdo Ieſſides criminie lapsus,
 Has lachrymis madido fudit ab ore preces.
 Conſcia mens culpæ cùm tristem ſentiet iram,
 Et fugient iustum territa corda Deum:
 Nō fruſtra gemitus inter lachrymasq; fluētes,
 Hæc dicet ſummo carmina grata Deo.*

PSALMVS 50.

*Mitis ut es misericordia, pressis ut sp̄otē benignus,
 Ut tua perpetuum gratia nomen habet:
 Sic lapso ſuccurre Deus, misericordia precantibus,
 Dum iaceo vultum ſordidus ante tuum.
 Ut tua propitio clementia plena fauore eſt,
 Ut tibi multiplici cor bonitate graue eſt:
 Si extingue meæ delicta audacia vitæ,
 Mitis & omne mei criminis aufer onus.
 Ablue peruerso fœdas à peccatore ſordes,
 Et mundum à vitijs me tibi redde meis.
 Namque meæ agnoscens horrefeo crimina
 vitæ,
 Pœnitent & tota mente fuisse malum.
 Ante meos oculos culpæ mihi pendet imago,
 Et mecum vitium pugnat ubiq; meum.
 Ah tibi peccauit, te coram talia feci,
 Quæ faciunt trepido me tibi corde reum.*

Ante tuum sifit me propria culpa tribunal,
Ipse meo cuius criminis causa fui.

Sic tamen hoc cecidit, sic me meus abstulit error,

De venia cogar ne dubitare tua.

Sed verum ut maneat, semper mortalia labi
Corda, vel illa tibi quæ renotata placent.

Vt verum obtineas, qui criminis arguis oes,
Eçq; tuo solo pectori mittis opem.

Vt vincas de te linguas absurdâ loquentes,

Dum lapsis veniam te dare velle negant.
Ecce meas traxi vitiosa ab origine sordes,

Cùm noua adhuc grauidæ massa parentis
eram.

Et morbosa trahens longæ contagia culpæ,
Tabifico accepit me mea ventre parens.

Ecce etenim gaudes verū sermone loquentis,
Nec tibi piæta villo verba colore placent,

Non placet externo probitas tibi splendida
cultu,

Pectoris at genitus interioris amas.

Et tua quæ fatuo non est sapientia mundo
Cognita, te solo cognita dante mihi est.

Vt diuina tui norim mysteria verbi,

Promissoç fides stet mea firma tuo.

O Deus Hysopi folijs absterge iacentem,
Et properè ex illo tempore purus ero.

Vt mala Mosaicæ quondam contagia gentis,
Illa petens iussu sustulit herba tuo.

Expiet à tanta miserum tua gratia culpa,
Quæ miserè lapsos sola leuare potest.

Abluc

Ablue tu morbos animi, tu pectoris aufer
 Sentinam, ac vitij tolle venena mei.
 Tunc ego, qui mersus fœdis in fœdibus hæsi,
 Corda geram molli candidiora niue.
 Tunc iucunda tui seruati gratia verbi
 Reddita, dulce meis auribus omen erit.
 Ipsa mea exilient, & plausibus ossa sonabunt,
 Conquassata graui quæ iacuere metu.
 O auerte meo lœfos à crimine vultus,
 Elue delicti pondera magna mei.
 Cor mundum, cor labe carens, cor criminis
 expers,
 In me iudicio gigne recente Deus.
 Intima diuino renoua mea pectori motu,
 Qui mea perpetua viscera lege regat.
 Ne procul à vultu miserum me explode pa-
 terno,
 Ceu dignum æterna morte perire reum.
 Nec coeleste sinas à me discedere numen,
 Quod facit arbitrio pectora sancta tuo.
 Redde tuæ lapso solatia certa salutis,
 Ut capiam auxilio gaudia vera tua.
 Vimq; mihi mentis quæ labi nesciat adde,
 Quæ te non dubio semper amore colat,
 Sic tua degeneres passim mandata docebo,
 Ut cupiant nota tutius ire via.
 Proutinus ex animo reprobi sua facta dole-
 bunt,
 Omnis & immunes criminis esse volent,
 Agnoscent animis ex te pendere salutem,
 Turba graui culpa quodlibet ausa scelus.

Suppli-

Supplice te veniam rogabūt pectore fontes,
Atq̄ tuum grato nomen in ore ferent.
Mi Deus horrēdæ pœnis me subtrahe mortis,
Perpetua ô animi spesq; salusq; mei.
Vt mea doctiloquo formans præconia motu,
Iustitiam celebret lingua sonora tuam.
Tu dignare finus labiorum aperire meorum,
Vt referam laudes ore sonante tuas.
Da mihi vim vocis, da doct̄e flumina lingue,
Vt tua perpetua nomina laude canam.
Nam sacra si fuso fumantia sanguine malle,
Præstiterim templis forsan & ista tuis.
Sed te nec tepido taurorum imbuta crux
Ara, nec imposita strata bidente iuuat.
Anxia mens propter culpam, mœrorq; pudorq;,
Grata salutifero sunt holocausta Deo.
Cor lachrymās int̄, culpeq; dolore gemiscēs,
Ad te aditum recto tramite semper habet.
Hoc nunq; abijcies, nunq; aspernabere, firma
Si tamen adiungat vota precesq; fide.
Hoc etiam toto supplex te pectore posco,
Sancta Deus regni membra tuere tui.
Sit tibi curæ altæ rupes veneranda Sionis,
Perpetuus verbi est exitus vnde tui.
Cœpta faceductas attollant mœnia pinnas,
Grāde qbus Solymæ cingitur vrbis opus.
Fac firmata pio felix Ecclesia cœtu
Crescat, & auxilio sit stabilita tuo.
Voxq; salutiferi late sonet inclyta verbi,
Et pia cœlestis corda lucretur amor.

Tunc

Tunc tibi iustitiae persoluent munera gentes,
Et vera fructus ex pietate ferent.

Hæc tu grata Deus præsens holocausta probabis,

Hi vituli grati muneris instar erunt.

FINIS.

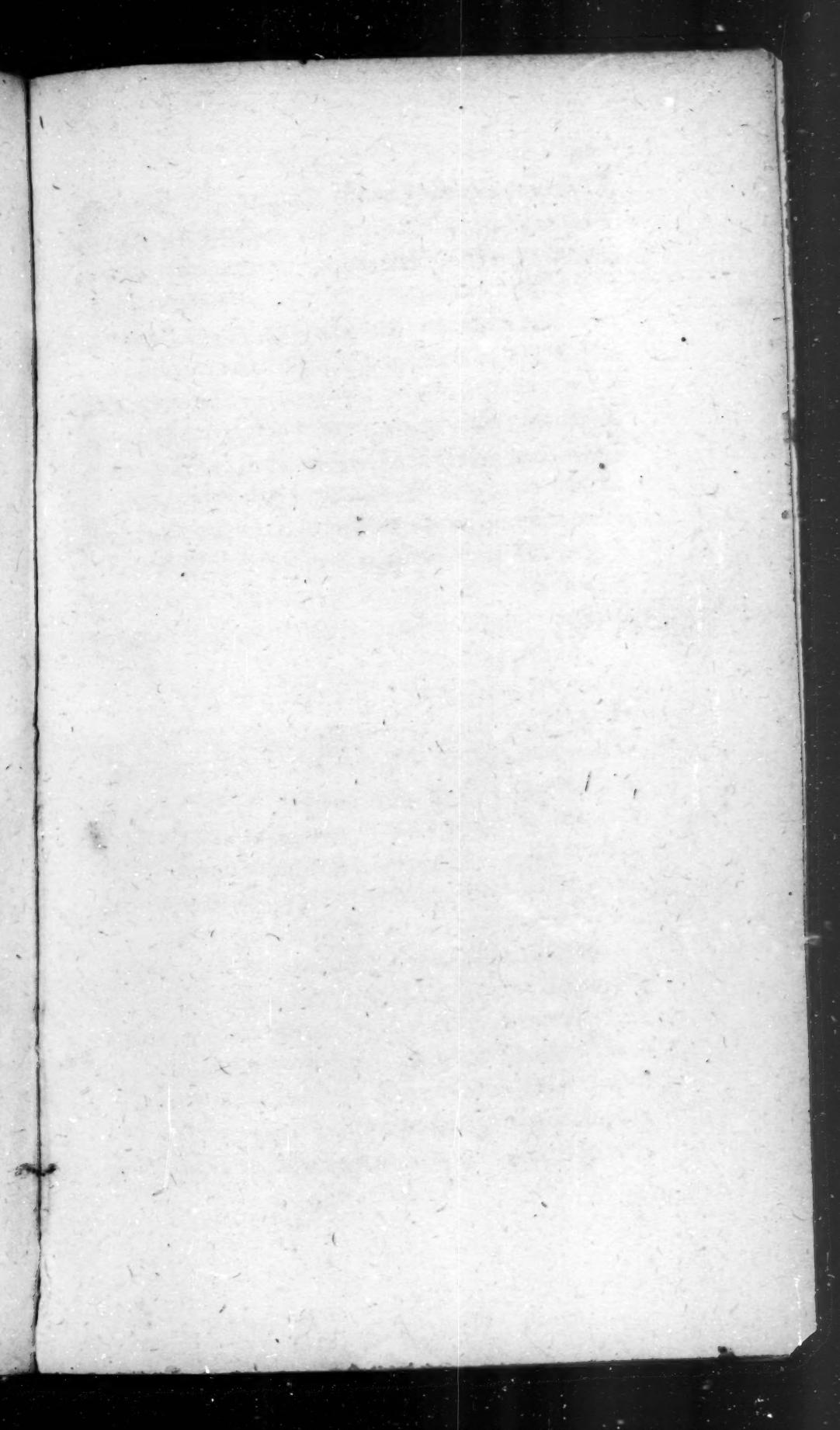
PRECATIO PRO ECCLESIA
Dei, ex verbis Esaiae cap. LXXXI. dulcissimo Carmine à prædicto nobili Poëta Ioanne Stigelio reddita, Anno

1546.

Conditor ò cæli, subiecti conditor orbis,
Ante creata Deus, sine origine viuus, et unus
Fine carens, solusq; potes, atque omnia præstas,
Qui pater es, gaudesque patris pietate probari,
Qui patrio fidi gentem Israëlis amore
Ipse gubernasti, Pharij cùm tela Tyranni
Effugeret, medias illas a per æquoris vndas.
Tūque patris fili, diuina mentis imago,
Christe Deus, miseris sed homo dignate vocari,
Dum mortem meritis preciosa morte salutem
Et vitam reddis, mediator et optime testis
Ante patrem venia, patria qui mente verendus
Ceu dextratrepidū comprehendens vindice Mo-
sen,
Agmina Erythræas duxisti tutam per vndas,
Stante graui ceu mole freto, ponētibus Euris,
Et

Et siccis pedibus populo calcante profundum,
Tuque Patris Natique simul spirabile numen,
Quod mentes hominum diuino accendis amore,
Pectoraque instauras, et vires cordibus addis.
Spiritus alme, tuo populis qui robora flatu
Aspirans, motus faciles, virésque dedisti,
Cum vada purpurei penetrarent inuia ponti,
Et similes starent aeternis rupibus vnde;
Impiaque immanem fallens audacia Regem
Arma virosque imi raptaret gurgite fundi.
Hoc etiam summo miseri in discrimine mundi
Parua sub ingenti dum pressa Ecclesia motu
Fluctuat, et Regum manifestam sustinet iram,
Summe pater, mentes populique Ducumque
guberna,
Nate potens agmen positæ Dux eripe fraudi,
Spiritus ad flatu da motum, et suffice vires.
O aeterne Deus, Dux vnicæ, et vnicæ victor,
Adfer opem tanto quassatis turbine rebus,
Et causam defende tuam, tua gloria vincat,
Dum tua sincerè populo mandata professo
Non vñus Pharao ferrum minitatur et vndas.
Da vires animis, da nescia pectora frangi,
Arma fide superare doce, pietate tumultus:
Ut queat insanis Ecclesia pressa Tyrannis
Impositum perferre iugum, vixtrixque ferendo
Pace colens aliqua diuini oracula verbi,
In patriam, sœni reuocare catharmata mundi,
Et tandem ad cœlum spretis euadere terris
Ante patrem aeternum Christo ducente triumphum.

FINIS.

¶e dissenteris
¶li puer non est doctus sed diligens
sunt argumenta in artificialia
et dissenteria. Ita e. notad.
non sed f. Versorium

Quam gratiarum actionem non
recepit. tamen id feci honoris causa
Aliud nunc in
Noli pugnare duobus

Noli pugnare duobus

leg 33

leg 24

R 3

24. 21.

21. 24.

24. 23.

